

ÁDÁ SMAHTTEM-, HÁLDADUS-
JA GIRKKODEPARTEMÆNNTA

Doajmmapládna

Sáme gielaj doajmmapládna

– 2010 jage stáhtus ja joarkkabarggo jagen 2011

Fápmu

Aktijvuohhta

Gievrrudahka

Vieksiesvoete

Ektievoete

Suodjalit

Searvevuohhta

Vaarjelidh

ÁDÁSMÁHTTEM-, HÁLDADUS-
JA GIRKKODEPARTEMÆNNTA

Doajmmapládna

Sáme gielaj doajmmapládna

– 2010 jage stáhtus ja joarkkabarggo jagen 2011

SISADNO

Stáhttaráde ávddábáiko	8
Vijdes ja guhkesáiggásasj rahtjamus sáme gielaj hárráj	10
Sámegiellaj háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan	11
Suohkanij barggo sáme gielaj	12
Fylkasuohkanij barggo sáme gielaj	13
Stáhta dájmasj barggo sáme gielaj	13
Sámedikke barggo sáme gielaj	13
Sáme gielaj udnásj dille Vuonan	15
Mánáigárde ja vuodoáhpadus	15

OAHPPAT:

Áhpadusáv nannit nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj gájkká dásen	18
Sáme mánáigárddefálaldagá	19
<i>Doajmma 1. Diehtjuohkem mánáigárddeásadimij birra sáme mánájda</i>	19
<i>Doajmma 2. Máhtudakávdđánahttem gánná giella le tjalmostuvvam</i>	19
<i>Doajmma 3. Giellaarvusmahttemseminára</i>	20
<i>Doajmma 4. Pedagogalasj materiálasj ávddánahttem</i>	21
Vuodoáhpadus sámegiellan ja sámegiellaj	21
<i>Doajmma 5. Sáme lāhkāmguovdásj</i>	21
<i>Doajmma 6. Guoradallat oahppij sámeáhpadusá árvustallamav</i>	22
<i>Doajmma 7. Bagádusá oahppoplánajda</i>	22
<i>Doajmma 8. Diehtjuohkem joarkkaáhpadus- ja barggomáhttelisvuodaj birra nuorajda</i>	22
<i>Doajmma 9. Statistihkav dahkat sámeáhpadusá birra joarkkaskávlājn</i>	22
<i>Doajmma 10. Járggálit ja hiebadit guoradallamgæhttjalimev lāhkāmin sámegiellaj</i>	22
<i>Doajmma 11. Suohkanij ja fylkekasuohkanij sámegiella áhpadusá rievtesvuodaj tjadádime bærrájgæhttjo</i>	22
<i>Doajmma 12. Fáhka- ja tijnmajjuogádusá hiebadibme</i>	23
<i>Doajmma 13. Værmádahka guhkásáhpadussaj</i>	23
<i>Doajmma 14. Aktisasj barggo Svierigijn sámeáhpadusá birra</i>	23
<i>Doajmma 15. Prosjækta aktisasj barggo sámeáhpadusá birra rájáj rastá</i>	23
Sáme oahpponævo	24
<i>Doajmma 16. Sáme oahpponævo – buvtadibme, juohkem ja járggálibme</i>	24
<i>Doajmma 17. Diehtjuohkemdájma sámeáhpadusá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra</i>	24
Sámegiellaáhpadus ja alfabetiserim állessjattugijda	24
<i>Doajmma 18. 5-jahkásasj sámegiella állessjattukáhpadusprográmma</i>	24
<i>Doajmma 19. Oarjjelsáme giellaáhpadus állessjattugijda</i>	25
<i>Doajmma 20. Oarjjelsáme giellaáhpadus állessjattugijda</i>	25
<i>Doajmma 21. Alfabetiserimprosjækta állessjattugijda Tråmsån</i>	25

Alep áhpáduš ja rekrutterim	26
Doajmma 22. Sáme áhpáduš	26
Doajmma 23. Rekrutterim dájma sáme áhpáduš ja áhpáduš sáme giellaj fágaj gaskan	26
Doajmma 24. Sáme giellak áhpáduš dárbo guoradallam	27
Doajmma 25. Áhpádušluokkaoase luojtem	27
Sierra dájma julevsáme giellav ja oarjelsáme giellav nannitjit	27
Doajmma 26. Oarjelsáme mánárgárded dájma	27
Doajmma 27. Julevsáme mánárgárddefálaldagá	27
Doajmma 28. Sáme gielladájma mánárgárdijn	28
Doajmma 29. Oarjelsáme giellabiese	28
Doajmma 30. Julevsáme giellabiese	28
Doajmma 31. Karriera bagáduš sáme oahppijda ja kandidáhtajda	28
Doajmma 32. Guhkásáhpáduš pedagogihka kurssa	28
Doajmma 33. Ávdánáhttemprosjækta Nuortta-Trøndelága fylkkasuokkanin	29
Doajmma 34. Bagádallam joarkkaskávlájn oarjelsáme guovlojn	29
letjá gielladájma	29
Doajmma 35. Sáme giella ælláduštem márkkosáme guovlojn Oarje-Trámsán ja Nuortta-Nordlándan	29
Doajmma 36. Lulesáme giella ja kultuvra ælláduštem	29
Doajmma 37. Bihtámsáme giella ja kultuvra ælláduštem	30

ADNET:

Sámelága giellanjuolgasá	33
Doajmma 38. Sámelága giellanjuolgasá tjadádibme	33
Sáme giellak bargge almulasj háldadusán	33
Doajmma 39. Dálkkááhpáduš ja dálkáj dáhkídibme	33
Hiehtediededibmedievnastus	34
Mánájsuodjalus	34
Doajmma 40. Joarkkááhpáduš árvustallam	34
Doajmma 41. Bærrájgæhttjamárnigav njuolgasá tjallet	34
Varresvuoda- ja huksodievnastusá	34
Doajmma 42. Dálkkádievnastus varresvuodavidnudagájn	34
Doajmma 43. Bærrájgæhttjam	34
Doajmma 44. Avtaárvvusá dievnastusá julev- ja oarjelsáme guovlojn	35
Doajmma 45. Gárgadisbáhkogirjásj varresvuoda- ja huksodievnastusá	35
Barggo- ja álkádusháldadus	35
Doajmma 46. Diedo sáme giellaj NAV:an	35
Doajmma 47. Addneguoradallama	36
Girkko dievnastusá sáme giellaj	36
Doajmma 48. Rámátjårggálime doarjja	36
Doajmma 49. Sáme tjoaggulvis oarjelsáme giellaguovlon gæhttjalibmen (2009-2012)	36
Doajmma 50. Jubmeldievnastusá tevstaj jårggálibme/hiebadibme	36
Væroetáhtta	37
Doajmma 51. Væroetáhtta – vijdedum fálaldahka sáme giellaj	37

Kriminalhukso.....	37
<i>Doajmma 52. Sámeielak giddagisbarggijt áttjudit.....</i>	37
<i>Doajmma 53. Kriminalhuksoguovdásj sámeiela ja kultuvra máhtudagáj.....</i>	38
Rijddorádij sekretariáhtta.....	38
<i>Doajmma 54. Sámeiella rijddorádijn.....</i>	38
Politija.....	38
<i>Doajmma 55. Buoredit sámeiella ja –kultuvrrádádjadusáv politijan</i>	38
<i>Doajmma 56. Sámeiela nannim politijan</i>	38
<i>Doajmma 57. Sadjihij biedjat sámeielajt elektrávnálasj prográmmajn</i>	39
<i>Doajmma 58. Sámijt Politilaskávláj áttjudit</i>	39
Ráddidusá sámeiela guládallam	39
<i>Doajmma 59. Lasedit ráddidusá dokumentaj sámeiela almodimev.....</i>	39
Terminologijaávdđánahttem ja báhkogirje.....	39
<i>Doajmma 60. Háldadusterma</i>	39
<i>Doajmma 61. Prosjekta sáme láhkaterma</i>	40
<i>Doajmma 62. Sáme láhkajárggálimij dáhkkidamárnik</i>	40
Sámeiella ja IKT.....	40
<i>Doajmma 63. Aktisasj bokstávvatjoahkke almulasj ásadusájda</i>	41
Giellateknologija.....	41
<i>Doajmma 64. Sáme duollatjállemvædtsaga – stuoves doajmma</i>	
<i>- ja ávdđánahttemorganisasjávnná Divvunij.....</i>	43
<i>Doajmma 65. Sáme báhkogirrij kárttim ja ávdđánahttem</i>	44

VUOJNNET:

Sámeielav vuojnusij buktet almulasj aktijvuodan.....	45
Sáme bájkkenamá ja galba sámeiellaj	46
<i>Doajmma 66. Sámeiela galbaj guoradallam</i>	46
Æjvvalimsaje	46
<i>Doajmma 67. Sámeielak æjvvalimsaje mánájda ja nuorajda</i>	46
Internehtta.....	47
<i>Doajmma 68. Sámeielajt sosiála mediaj baktu nannit.....</i>	47
<i>Doajmma 69. Diedo sámeiellaj sáme nuorajda</i>	47
Media.....	48
<i>Doajmma 70. Sáme avijsa – lasedum julevsámeiela ja oarjelsámeiela adno</i>	49
<i>Doajmma 71. Oarjelsáme mediaguovdásj.....</i>	49
Girjálásjuohta	50
<i>Doajmma 72. Sáme girjálásjuoda oasstemárnik.....</i>	50
<i>Doajmma 73. Sáme nuoraj girjálásjuoda stipennda.....</i>	50
Filmma.....	50
Dutkama ja máhtudakávdđánahttema dárbbbo.....	51
<i>Doajmma 74. Sáme dutkama ja alep áhpadasá ávdđánahttem</i>	52
<i>Doajmma 75. Oarjelsámeiela ja julevsámeiela dutkammáhtudagáv lápptit</i>	53
<i>Doajmma 76. Sámeielaj ano kárttim.....</i>	53
<i>Doajmma 77. Fáhka- ja resursaguovdásj.....</i>	53
<i>Doajmma 78. Sáme skávlájdutkama konferánssa</i>	54

Stáhttaráde ávddábáhko

Sámegiela li nannusabbo almulasj aktijvuodan gá gudik goassak ávddåla. Lága árniga ma gielasj riektájt bærrájgæhttji li viehkedom sámegiela stahsusav buoredit. Sáme máná ja nuora bessi sámegielaht iejvvit ienep sajjijn gá ávddåla ja máhttelisvuoda sámegielaht oahppat ælla goassak læhkám buorebuv. Ienep ja ienep almulasj ásadusá vissjalit sámegielaht barggi ja sáme guovlojn vuojnne stuorra ja ájnas barggo dagáduvvá sámegielaht ruopptot válldet ja ávddánahttet.

Ajtu li miján moadda hásstalusá gá galggap sihkarasstet jut sámegiela ájn galggi ielle giela Vuonan. Ráddidus sihtá sámegiela galggi liehket luondulasj adno- ja guládallamgiela, aj gá le almulasj ásadusá aktijvuoha. Ij le agev návti uddni, ij ga sáme gielaháldadimguovlon. Vuojnne aj oahppelåhko gudi sámegielaht læhki vuodoskåvlån ja mánåjlåhko sáme mánåjgårdijn binnu. Julevsámegiella ja oarjjelsámegiella li ájn sierralågås rasjes dilen.

Dan diehti buktá dal ienep læhkoráddidus dán vuostasj plådnariavddamin ájn ienep dájma sáme giellaávddánahttemav nannitjit. 2009 rájes lip biedjam 23 millijåvnå doajmmaplådnaj. Moadda departementa li aj sámegielaht vuorodam ieme birástagåj sisbielen. Duodden lasedum ressursajda, de jáhkáv akta ájn nasamos bæhtusijs dá rádjåj le lasedum diedulasjvuoha ja ávdåsvåsståduv sáme gielaht gáktuj, almulasj oajvålatttaj gaskan ja sebrudagån ietján.

Sámegielaht boahhteåjgge gåjbbet sáme máná ja nuora bessi gielaht oahppat skåvlåjn ja mánåjgårdijn. Dåt suorgge galggá stuorra sajev oadtjot doajmmaplådnaåjggudagån. Sihkarasstemdiehti jut gåjka diehti ietjasa riektåj birra sámegiellaåhpadussaj mánåjgårdin ja vuodaåhpadusån, lip dáj tiemåj diedoht buoredam. Buorre kvalitehta åhpadusån le ájnas váj oahppe galggi sámegiellaåhpadusån buor-

ren dåbdddåt. Sáme allaskåvlå Sámegiela åhpadime guovdåtja nannim le ájnas gá sámegiela åhpaduså kvalitehtav galggá ávddánahttet.

Studentajt åttjudit sámeåhpadussaj ja åhpadusåjda sámegielaht fåhkan le viehka ájnas gá galggá sihkarasstet sebrudahkaj dårbulasj máhtudagáv sámegielaht boahhteåjggåj. Sierralåhkåj dårbahip åhpadiddjijt ja ávddåskåvllååhpadiddjijt sámegiela máhtudagåj. Dan diehti le ráddidus jáhtuj biedjam moadda dájmaht rekrutterima diehti, dan vuolen aj binnedit oahppolånajt studentajda gudi sáme åhpadiddjeåhpadusån læhki jali åhpadiddjeåhpadusån sámegielaht fåhkan.

Giellateknologasj viehkkenævo, dagu korrektuvraprogramma, pedagogasj programma ja digitåla båkogirje, li ihkeva vuogas viehkkenævo giellaaktijvuodan. Danen le ráddidus Divvun-prosjektav ásadam stuoves doajmma- ja ávddánahttemorganisasjåvnnån Tråmså universitehttaj tjanådum.

Gå Ráddidus ávddån biejaht Sámegielaht doajmmaplånav 2009 gidå, de sierralåhkåj biejahtma dættov nuorttasámegielaht, julevsámegielaht ja oarjjelsámegielaht vuojnneht buktet sæmmiårvvusasj giellan. Dåt le ájn ájnas váj sáme kultuvra ja sebrudakiellemoattevuodav bisodip ja ávddánahttet.

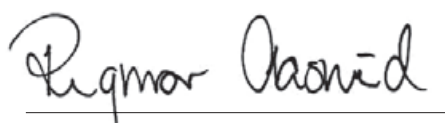

Rigmor Aasrud
Gávvá: Johnny Syversen

«Ráddidus sihtá sámegiela galggi liehket luondulasj adno- ja guládallamgiela, aj gá le almulasj ásadusáj aktijvuohta.»

Guovtegielakvuodadoarjja suohkanijda ja fylkkasuohkanijda, mij Sámedikkes háldaduvvá, le 14 millijávnájn laseduvvam 2006 rájes ja lenepláhkoráddidusá ájggudagán lip oadtjum gálmma ádå suohkana sámegiellaháldadimguovlon; Divtasvuodna, Snåasa ja Loabát. Røyrvik suohkan le áhtsám fárruj bessat ja Tråmså, Skåne ja Evenåssje suohkanijn guoradalli ja árvustalli jus galggi áhtsát fárruj bessat. Jáhkáv gielaháldadimguovlo oassálasstem le buoremus dájmej gaskan gá galggá systemáhtalattjat gielajn barggat suohkanin. Dan diehti le ráddidus buorrelielak gielaháldadimguovlov ájn vijdedittjat.

Oajválattja máhtti dájmej ja árnigijt ásadit ma li viehken sámegielaht suoddjitjit ja ávddánahtátjit, valla ahtu le állu vuodulasj sámegielaht boahhteájggáj jut sámegielaht ietja sámásti.

Rigmor Aasrud

VIJDES JA GUHKESÁJGGÁSASJ RAHTJAMUS SÁME GIELAJ HÁRRÁJ

Bajemus ulmme Ráddidusá sáme gielaj hárráj le láhtjet jaskugis boahtteájgev sáme gielajda Vuonarijkan –Ájnas ulmmen le oadtjot ienep sámegielak addnijt. Dát gájbbet vijdes ja guhkesájggásasj ratjástimev juohkka sebrudaksuorgen.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet nannusap ratjástimev julev- ja oarjjelsáme gielaj hárráj. Gå sáme giejjvot árru ja ælla nav moaddása ieneplågo álmuga gáktuj dajn bájkijn, de le dát sierra hásstalussan ælládahttembargon. Dát gullu sierraláhkáj oarjjelsáme guovlojn. Oarjjelsáme ja julevsáme li unneplågon sámesebrudagán. Danen le dárbbu gájka gejn le ávdåsvåsstådu sáme gielas sierra ratjástimev dættot dáj gielaj hárráj.

Lullesáme/gålldåsámegiela ja bihtåmsámegiela hárráj viertti ratjástibme liehket bájkålasj ja rájáj rastå giella-prosjevtajt dahkat ma dá guovte giela dile gáktuj le. Uddni ij la dáj gielaj alma dille nav vaj viessogiellan gahtjaduvvi duon dán sebrudaksuorgijn nav gåktu dille le nuortta-, oarjje- ja julevsámegiela hárráj

Ráddidus ájggu doajmmaplåna ájge nannusap vuodov ratjástimijda nuortta-, oarjje- ja julevsámegiela hárráj duon dán sebrudaksuorgijn – sierraláhkáj åhpådu suorgen, almulasj dievnastusåjn ja hüksosuorgen, ja vaj sámegiella adnu ja vuojno almullattjat. Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet gielaj årvov åvdedit, ja åvddånbuktet doajmme giellarienvtesvuodajt addnijda ja oajvålattjajda duon dán dåsen. Sáme giella viertti aneduvvat juohkka sajijn gånå sáme æjvvali ja viessu, ja danen le åjnas tjålmotit sámegiela sajijda ja æjvvalimbájkijda.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet aj jut åjnegis såbme iesj gæhttjal nannit ja åvddånahttet ietjas sámegiela máhtudagåv, sámegiela adnet ienemus dilijn, ja nav guhkås gå máhttelis oahppat gielav nuppe buolvvaj.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet jut bájkålasjsebrudagå vårjjali ja åvddånahtti buorre ævtojt sáme giellaåvddånbmáj ietjasa bájkijn.

Jaskugis boahtteájgge sáme gielajda gájbbet suohkana gånå sáme årru, sáme giela håldådu-guovlo sissjelin ja ålggolin, nanniji ja åvdåsvåstedu buorre ævtojt suohkana sáme ålmugij åhpådu-saj mánåjgården, vuodokåvlån ja joarkkaskåvlån. Sámegiela galba suohkana tsiekkåduåjn, ja moattegiela rahtegalba åvddånbukti aj suohkana sámegiela gullumav.

Diehto sáme vidjurij birra ietjas suorgen jali dájman le gájbbådu buorre ja avtaårvvusasj almulasj dievnaståldahkå sáme ålmugij. Gulådallam ja diehtjuohkem sámegiella sáme addnijda le aj guovdåtjin vattåtjit nuoges buorre fålaldagåv. Dát le åvdåsvåsstådu mij aj gullu ståhta etåhtajda.

Buorre kvalitehta dievnaståfålaldagåjn gájbbet jut bargge sáme giella- ja kultuvra máhtu-dagåj gånnuji. Nuoges bargge sáme giella- ja kultuvra-måhtudagåjn le mierredimen jus sáme addne åtsådalli ja adni dåv buorre dievnastussan. Barggij rekrutterim ja lasseåhpådu gájbbet jus galggå dåv jåksåt. Dát vas gájbbet systemåhtalåj plånimav juohkka dájman.

Ráddidusá bargo sámegielaj hárráj Vuonan li dá bajemus ulmmen:

- Sámegiela nuorttasáme-, julevsáme-, ja oarjjelsáme-gielaj galggi ávddánahteduvvat ja liehket viesso giellan aj boahhteájgen.
- Sámegiela galggi ávdeduvvat ja tjalmostuvvat.
- Gájkaj galggi rievtesvuoda sáme gielaj oahppat.
- Sáme giellarietesvuoda galggi nanniduvvat ja dábdusdagáduvvat.
- Da gálmá sámegiela nuorttasáme-, julevsáme-, ja oarjjelsáme-gielaj galggi oadtjot avtaárvvusaj ávddánahttemmáhttelisvuodaj.
- Almulasj institusjávna galggi liehket diedulattja ietjasa sámegielaj adnuj, sihke nuorttasáme-, julevsáme-, ja oarjjelsáme-gielaj.
- Diedo sámegielaj birra Vuonan galggi ávddánahteduvvat ja bisoduvvat boahhteájggáj.

Ulme doajmme doajmmaplána guhttaln ja konkretiseriduvvi Doajmmaplána sierra dájmej baktu. Doajmmaplána ádástuhteduvvá jahkásattjat sierra stáhtusráportajn.

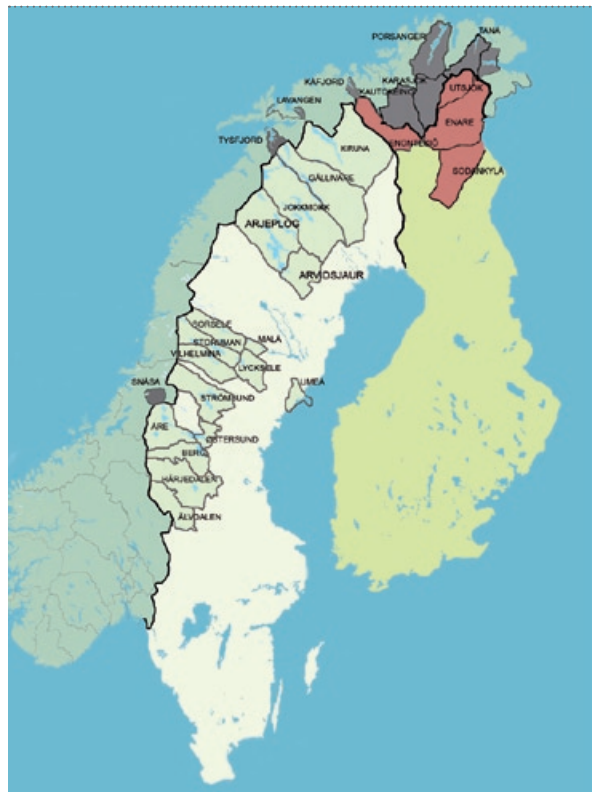
Sámegielaj háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan

Suoman le sáme giellaláhka læhkám jage 1991 rájes ja ádá sáme giellaláhka jagen 2004 doajmmagádj. Suoma giellalága ulmmen le nannit vuodolága mierreduvvam rievtesvuodav sámijda bisodittjat ja ávddánahtájit ietjasa gielav ja kultuvrav ja muhtem mærráj nannit sámij rievtesvuodav adnet ietjasa gielaj anársáme-, nuorttasáme-, ja gáldásáme-gielav duobbmostávláj ja ietjá oajválattjaj gáktuj. Duodden biejadallá almulasj vælggogisvuoha láhtjet diliit ja ávdedit sámij giellarietesvuodaj. Lágan li gájbbádusá stáhta ja suohkana oajválattjaj háldadusguovlo sissjelin ja muhtem ájnegas gájbbádusájt guovdásj oajválattjaj háldadusguovlo álggolin. Háldadusguovllo le Anár-Enare, Enodat-Enontekiö, Soađegilli-Sodankylä ja Ohcejohka-Utsjoki suohkana.

Vuostasj sáme giellaláhka Svierigin doajmmagádj vuoratjismáno 1. biejes jagen 2000. Láhka vattij sámijda rievtesvuodav samegielav adnet duobbmostávláj ja oajválattjaj gáktuj. Sámijda aj vattij rievtesvuodaj sáme-gielaj mánáj- ja boarrásijhuvsov. Háldadusguovllo lij Arjeplovve-, Jielleváre- Jáhkámáhe- ja Giruna suohkana.

Ádájakmáno 1. bieje rájes jagen 2010 doajmmagádj ádá láhka nasjonála unneplágoj ja unneplágo-gielaj gáktuj. Dán lága milta de vijdoj sáme-gielaj háldadusguovllo 13 suohkanijn doajmmagoahitet. Udnásj sáme-gielaj háldadusguovllo le Arvidsjávre, Berg, Härjedalen, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen ja Östersund suohkanijn aktan Árjepluove, Jielleváre, Jáhkámáhe- ja Giruna suohkanijn.

Sjnilttjamáno 1. bieje jagen 2009 bádjij ádá giellaláhka jáhtuj Svierigin. Giellalága milta le svierigadáro oajvvegiellan sveriga sebrudagán, valla le aj almulasj vælggogisvuoha sáme gielaj suodjalit ja ávdedit, duodden dájda ietjá nasjonála unneplámmuk-gielajda ja sevvam-gielaj. Láhka tjuottjot gájkajda gudi gulluji nasjonála unneplágojda galggá vatteduvvat máhttelisvuoha oahppat, ávddánahttet ja adnet unneplágo-gielav.

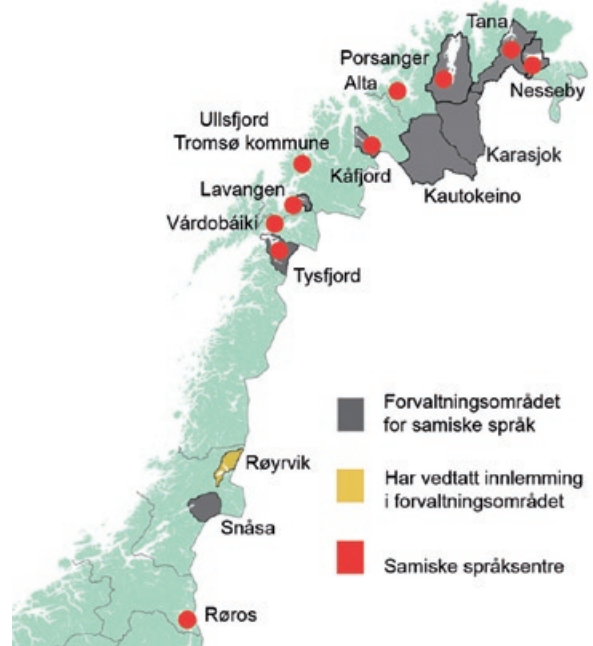

Sáme gielaj háldadusguovlo Suoman, Svierigin ja Vuonan

Suohkanij barggo sáme gielaj

Suohkanijn li guovdásj dahkamusá sáme gielav nan-nimijn gájkka guovlojn gánná sáme árru. Suohkana mærrádusá vuojn mierredi jus sáme giella ja kultuvra suohkanijn galggá buorreláhkáj ávdđánahteduvvat. De jut le ájnas jut suohkana láhtji dilev nav vaj sáme kultuvrra ja giella galggá bissot ja ávdđánahteduvvat, aj stuoráp sajijn ja stádajn gánná li moadda sáme viesáda. Dákkár dilleláhtjem máhtta dagáduvvat mánáigárddefálaldagáj, sáme giela áhpadusá vuodoskávlán, varresvuoda- ja sosiáladievnastusáj, boarrásij sujto, sáme giela galbbima ja sáme kultuvrra ja sáme gielak sajij baktu. Pláimbargon suohkanijn sáme viesádij viertti vissjalattjat dahkamusájt bajedit vaj sáme kultuvrra ja giella ja sebrudakiellem bisoduvvá ja ávdđánahteduvvá. Suohkana álggolin sáme giellalága njuolgadusáj háldadusguovlo máhtti aj sáme gielajt ælládahttembarggij ávkev buktet, d.d. sáme giellaj galbbit, Sámeálmukbiejvev ávvudallat ja dilijt láhtjet dájmajda sáme bájkálasj viesádijda. Suohkana vierttiji aj liehket diedulattja avtastahttet sáme áspektav dábbálasj dievnastusáj.

Suohkanijn sáme giellalága njuolgadusáj háldadusguovlon le sierra vásstádus fállat sáme álmugij diedojt ja dievnastudájt. Sáme kultuvra ja giela máhtudagá ásadibme le ájnas suohkanijda vaj máhtti buorre dievnastusájt sáme addnijda fállat. Suohkanijn sáme giellalága njuolgadusáj háldadusguovlon oadtju Sámedikkes sierra rudájt sámelága mærrádusáj vælggogisvuodajt tjadádittjat. Duodden le suohkanijda ájnas diedulattjat vuorodit sáme gielajda dájmajt dábbálasj vajkkudimnævoj baktu.

Tråmså suohkan mierredij sáme ja dárogiellaj galbbit Fokuskvartálav, mij lij gárves jagen 2004. Tsiikkadusán li rádeviesso, bibliotekka ja kino.

Fylkasuohkanij barggo sáme gielaj

Fylkasuohkana máhtti liehket ájnas doajmme sáme giellabargon ietjas fylkajn. Fylkasuohkana vierttiji sáme giella ja kultuvrra máhtudagájt áttjudit ietjasa háldadussaj ja daj dievnastusájda massta siján li vásstádus. Fylkasuohkana ma li uddni sáme gielaj háldadusguovlon li Finnmarko fylkasuohkan, Tråmså fylkasuohkan, Nordlándá Fylkasuohkan ja Nuortta-Trøndelága Fylkasuohkan.

Fylkasuohkanijn li fylkaplánima máhttelisvuoda bargov koordinirit sáme gielaj ávdđánahthemijn ietjasa fylka sissjelin. Ietjasa aktisasj barggosjiehtadusáj baktu Sámedikkijn li Finnmarko fylkasuohkan, Tråmså fylkasuohkan, Nordlándá fylkasuohkan ja Nuortta-Trøndelága fylkasuohkan váldám oasev vásstádusás bárggat sáme gielav, kultuvrav, ja æládusáj nannitjit. Jus dát barggo gálggá buktet ábbálasj ratjástimev, de le ájnas jut fylkasuohkanijn le dájmalasj aktisasj barggo Sámedikkijn, suohkanij ja stáhta dájmadagáj fylkapládnabargon.

Stáhta dájmaj barggo sáme gielaj

Kulturdepartemænnta le giellapolitihkasaj ávd-ásvásstediddje fáhkadepartemænntan, ja siján le badjásasj ja doajmmasuorgij gasskasaj vásstádus hábbmit, dálkkut ja ávdedit giellapolitihkalsj ulmijt Vuonan. Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementan le oajvvevástádus njuolgadusáj sáme giellalágan háldadit ja aktidit ráddidusá bargov guovllo- ja unnepláhkogiella Eurohpá lihtojn (unnepláhkogiellalihtto), ja siján le sierra doarjjapoassta sáme giella dájmajda. Divna departementajn le ietjasa fáhkasuorgijn ájnas vásstádus sáme gielajs.

Stáhta etáhtajn duola dagu ráddidusá doajmme orgánajn sierra vásstádus bærrájgæhttjat vaj sáme addnijda le rievtesvuoda sihkarvuohhta ja vaj almulasj dievnastusáj li hiebaduvvam sámeálmuga giella- ja kultuvra duogátjij.

Buorre kvalitehta dievnastusfálaldagáj gájbbet diedojt sáme giella ja kultuvra birra. Jus háldadusguovlon galggi sáme addne buorre fálaldagáv átsá-dallat, de le gájbbádus jut nuoges bargge li gejn li sáme giella- ja kultuvramáhtudahká dáv mierredime.

Diehtodárbo máhtti liehket álmukriektá ávdásvástádusá, vuona politihka ja lánka mij guoskadallá sáme diliida, giella, kultuvra, histávrasaj ja æládusáj máhtudagá, diedo sáme institusjávnnáj ja organisásvávnnáj birra, ja lagáp sierra diedo ma gulluji genga ássjjesuorggáj. Barggovaddijda le de ájnas dárbbot jut ietja láhtji diliit máhtudakávdđánahthemijn ietjasa mahtudakplánima ja rekrutterima baktu.

Ráddidus vuojnná ájnnasin ávdđánbuktet sáme politihkasaj miehtomierijt ietjas ruhtajuollodimgirijn stáhta etáhtajda. Jagen 2010 le dát tjuovvoluvvam ruhtajuollodimgirij moatte guoskadalle etáhtajda, bs. 2. dájmaj (fylkamánne ja áhpadussuorgge) 11. doajmaj (Áhpadusdirektoráhtta), 43. ja 44. dájmajt (VBÁ) ja 39. dájmaj (varresvuodadájma). Departemænnta árvustalli avtatrajes dákkár tjalmostuhttemav ienep ruhtajuollodimgirijn pládnagávdan.

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta le ámmátvirgálasj dahkamusáj baktu fylkamánnijda dættodam ulmev lasedit almulasj fálaldagáj sáme giellaj, buojkuvvissan sáme giellaj ja kultuvralasj máhtudagáj nannit almulasj dájmajn, ja lasedit diehtujuohkemav sáme giellaj sáme addnijda. Ruhtajuollodimgirij baktu aj IKT direktoráhtta le departemænnta tjelggim direktoráhta vásstádusáv sáme gielas ja sáme giellaj diehtujuohkemis.

Sámedikke barggo sáme gielaj

Sámedikke oajvveulmme sáme gielaj barggat le sáme giellaj ávdđánbuktet giellaj adnemav nannit doajmme sáme giellaj sajijn ja vaj ádđá sáme giellaj saje ásaduvvi, sáme giellav ælláduhttet dáppe gánná sáme gielladille le rasjes, ja ávdđánahthemijn ja nannit giellav bájkijn gánná sáme giella le bæjválasj giellan. Dáv sihtá Sámedigge jáksat doajmmelis vajkkudimnævoj adnema baktu ma Sámedigge háldat, ja avtárádij bájke, guovlo ja guovdásj oajválattjat ja ietja hiebalgis doajmmij.

Sámedigge le jagen 2010 biedjam 59,2 mill. krávná tjoahkkáj sáme gielladárjajda (aktan guovtegielakdárjaj) til. Dássta le jagen 2011 Sámedigge juohkam 2010 5,7 mill. krávná vuododárjajda 10 giellaguovdátjijda, ja 67,6 mill. krávná li áhtsámusárnigijda gáktuj biejaduvvam. Sámedigge juollodij jagen

2010 doarjjagijt 19 giellaprošjevtajda háldadusguovlon ja 22 giellaprošjevtajda háldadusguovlo álggolin (tjoahkkáj 6.6 mill. krávná). Sámedikken le giella-ávddánahttem vuorrodusá dájmaidja Sámeálmuga fándas. Jagen 2010 biejaduváj 1,5 mill. krávná ma juolloduvvin 14 giellaprošjevtajda.

Jagen 2010 le biejaduvvam 1,2 mill. krávná giel-ladájmaidja ja 2 mill. krávná girjjálasjuoda dájmaidja Sámeálmuga foandaj.

Sámedigge le jagen 2011 juohkám 46 mill. krávná guovtegielakdoarjjan suohkanijda ja fylkasuohkanijda sámelága háldadusguovlon. Sámedigge le guovtegielakdárja árnigav suohkanijda ja Fylkasuohkanijda sámelága háldadusguovlon árvustallam Árvustallam galggá liehket oasse vuodos gá ierit ietján merustallamnjuolgadusá ja rapporteringájbbádusá dárjajda árvustaláduvvi, ja gáktu dá soajtti doajmmat.

Gá giela aktijvuodajda gehtja de le aj Sámedikken dárja áhpadussaj- dsj. oahpponævojda, mánárgárdijda ja stipendajda- ájnas vájkkudimnævo jávsátjit dajt ulmijt ma li miehttomierren sámegielajt ávddánahtátjit. Sámedigge le jagen 2010 biedjam 31,3 mill. krávná dárjajda sámegieláduvvi. Duodden juollot Sámedigge dárjajta museajda, kulturguovdátjijda ja kulturviesojda, ja dárjajda varresvuoda suorge vuolen, ma aj li stuorra ávkken áttjuditjat buoremus álgodisævtojt sámegielajda.

Oassen dás árvustallamis ja jus rievddamis sjaddá sáhka le Sámedigge tjáhkanimijt gájkka suohkanij ja fylkasuohkanij sámegiela háldadusguovlon tjáhkanimijt tjadádám. Sámedigge le aj duodden ásadam sierra seminárv Sámedikken gánná suohkana ja fylkkasuohkana oadtjun buktet ietjasa vuojnojt ávddán. Sámedikken le aj læhkám oajvvadus merustallamnjuolgadusájda guládusán, ájggemierren buktet oajvvadusájt lij javllamáno 1. b. 2010.

Sámedigge ájggu vijddábut nannit ja ávddánahttet sámegielajt sámegiela terminologija ávddánahttema baktu, ja nannit ja bisodit ja ávddánbuktet sámegieláduvvi.

Sámegielanammadus le sámedikkej aktisasj orgánna giellabargon, ja le organisásvávnálattjat Sáme parlámentáralasjrádáj tjanádum. Sámeigge aktan Sáme giellanammadusájn li aktisasjbarggovuogijt ávddánahttam, buoredittjat terminologija bargo

tjadádimev. Sámedikken le Terminologija- ja bájkenammajuogos, mij tærmmalistajt árvustallá. Tærmmalista sáddiduvvi dan manñela Sáme giellanammadussaj, mij nuorttarikkej tærmmajuohkasij tjáhkkan (nuortta-, julev- ja oarjjelsáme), mij de termajt dáhkket. Dan manñela de dá terma risten.no tærmmabánkej registreriduvvi. Sámedigge le ádá tærmmaprográmmajn barggamin. Dát barggo le állu álgon. Ávddála dát ádá tærmmabánke le sajenis, sjaddi ádá dáhkkiduvvam terma almoduvvat Sáme giellanammadusá næhttabielen www.giella.org. Sámedigge le barggamin vijddábut termajt ávddánahttemijn kulturmuhttonæhttabelláj Askeladden (nuorttasámegiellaj). Áttjak le aj oarjjelsáme sebrudakfága tærmmaprošjækta álgoduvvam.

Sámedigge le duojna dájna doajmmij aktijvuohka sámegielaj nannima diehti, rijkajgasskasattjat aj. Buojkulvissaj lij Eurohpa lihto guovloj- ja unnepálmmuoga giela ekspertkomitéajn tjáhkkanimen diededime sámegielaj dilev Vuonan.

Sámedikken le avtat birges guládallama suohkanij ja sámegielaguovdátjij tjáhkkanimij, seminárv ja konferánsaj baktu sámegielaj nannima ja ávddánahttema birra. Dá li állu ájnas aktisasjbarggo doajmme Sámediggáj. Jage 2010 alluj le ádá giellaguovdásj ásaduvvam Loabak suohkanij, Ástávuona giellagoahhtie.

Jagen 2009 Sámedigge álgadij 5-jahkásaj giellaprográmmav. Ulmmen le giellaprográmma galggá dájmaid álgodit maj boados le oadtjot ienep sámegielagijt. Akta dájns dájmaid le sámegiela áhpadusfálaldahka állessjattugijda gudi e sámegiela máhte, bs. 17. dájmaid.

Sámedikke stipænndaárnik le oahppijda gejn le sámegiella fágaj gaskan, ja studentajda alep áhpadusájn. Dási le biejaduvvam 4,75 mill. Krávná jagen 2011. 437 oahppe joarkkaskávlájs oadtjun stipendav jagen 2010ja 116 stipenda juogeduvvin studentajda alep áhpadusájn jagen 2010, mij lassánij 34 studentajda jage 2009 gáktuj.

Sámedigge le 2010-láhpa álggám bargujn sámegielaj birra diedádusáv dagátjit, gánná hástalusá giellajn ávddánbáhtet galggi. Ulme ja strategija galggi dagáduvvat gáktu buoremus láhkáj máhtta sámegielajt nannit ja ávddánahttet duon dán suorgen.

SÁME GIELAJ UDNÁSJ DILLE VUONAN

Dájt mañemus lågev jagijt le nuorttasáme giela ávdđånibme moatteláhkáj buorre læhkám. Nuorttasáme giella le jáksám nannusap sajev sebrudagán gá sámegiela rievtesvuoda li mierreduvvam sámelága giellanjuolgadusáj baktu, rievtesvuoda áhpadusaj sámegiellaj ja sámegiellan áhpaduslága gáktuj, ja gá sámegiella le medijajn ja girjálásjuodan ja duon dán dájmaj baktu sámegiela nannitjit. Valla li ájn stuorra hástalusá bisodit ja ávdđánahttet nuorttasáme giela viesso adnem- ja guládallamgiellan boahhteájgen aj. Sierraláhkáj gájt de sámegiella haldadusguovlo álggolin.

Julev- ja oarjjelsáme giela li unnepláhkogiela sámegiela sebrudagá gáktuj aj ja danen li ávdđámimen báhtsám nuorttasáme giela gáktuj. Dát le dahkam jut dá giela li vuorjját vuojnum sebrudagá rahtjamijn sámegiella ávdedim hárráj. Dajnas li Julevsáme- ja oarjjelsáme giellaaddnijn binnep máhttelisvuoda vuojnet je láhkát ietjasa giela girjálásjuodan, filmajn, musihkan, medijajn ja almulasj aktivuodan, gá nuorttasáme giela buohtastahtá. Danen ájggu ráddidus vuorodit dájmaj tjuovvolimev doajmmaplánan.

Ábbálasj gávva le jut sámegiella adnem bæjválasjiellan le binnum. Sierraláhkáj guovlojn gánná sámegiella le ratjes dilen læhkám stuorrasebrudagá gáktuj ja smávva sámegiela bájkijn. Sierraláhkáj le dát dille julevsáme- ja oarjjelsáme guovlojn ja márkosáme ja merrasáme guovlojn.

Sámedigge le jagen 2008 tjadadam giellaguoradallamav¹ sámegiela ano birra muhtem válljidum institu-sjåvnåjn ja etåhtajn sámegiela haldadusguovlon, ja aj muhtem suohkanijn ålggolin nammadum guovlo. Duodden le Sámedigge gæhttjam sámegiela válljima berustimev skåvlåjn ja mánåjgårdijn Vuonan. Giellaguoradallam tjadåduvvå juohkka næljåt jage. Guoradallam vuosedij stuorra rievddadusåjt sámegiela ano gáktuj sæmmi guoradallamguovlojn jage 2004 guoradallama² gáktuj.

Uddni ij gávnnu makkárik statistihkka galla fámilja ja ájnegis ulmutja sámegiela adni bæjválasjiellan, jali galles sámegiela máhtti. Ráddidus ájggu aktan Sámedikkijn ålgadit guoradallamav sámegiela ano birra, bs. ČČ. dájjav.

Mánåjgårdde ja vuodoåhpadas

Sáme allaskåvllå ålgusvaddå “Sáme lågo subtsasti”/ “Samiske tall forteller” juohkka jage aktan kommentåraj. Dåt råpportta dagåduvva Fågalasj anålyjs-sajuohkuis nammadum Sámedikkis ja Ådåsmåhttem-, haldadus- ja girkkodepartementas. 7. kapihttal “Sáme lågo subtsasti 3”/ “Samiske tall forteller 3” le sámegiela birra mánåjgårdijn ja skåvlåjn. Anålyjs-sajuohkusa kommentårra dán kapihttalij le:

Tjieggasamos viggamus mij gullu sámegiellaj mánåjgårdijn ja skåvlåjn jagijt 2009/2010, le jut vuodoskåvllåohppijlåhko gejn le sámegiella fågaj

¹ “Sáme giella adno 2008”. Gávnnu dáanna: www.sametinget.no

² “Sáme giella adno 2004”. Gávnnu dáanna: www.sametinget.no

gaskan ájn binnomin. Dá lågå li binnum. Dát låhko le 23% binnum tjoahkkáj jages 2005. Binnom gullu vuostatjin oahppij låhkuj nuorttasámegielaajn nubben giellan. Dát låhko le binnum 39% jages 2005. Sáme gielaaj nannima mihttomiere gáktuj le dát nievres viggamus.

Dáv viggamusáv duostotjit le anályssejuohkusin dá dájma oajvvdussan:

- Fáhka- ja tijmmajuohkemnjuolgadusá oahppijda gejn li sámegiella nubben giellan vuodoskåvlån vierttiji dalåga rievdaduvvat, nav vaj sámegiela válljim ij sjatta lassenoaden.
- Dutkam hæhttus ålgeduvvat snivva guoradalátjit mij le sivvan dán nubben giela oahppelågo binnomij gudi nuorttasåmev válljiji.

MIJ GULLU FÁHKA- JA TIJMMAJUOHKEMIJ, GEHTJA DÅJMAJ VUOLEN "SÁME MÁNÁJGÁRDE JA MÁNÁJGÁRDE SÁME MÁNÁJ"

Jagen 2009 lidjin 37 sáme mánájgárde tjoahkkáj. 752 máná lidjin nuorttasåme mánájgárdijn, 27 máná julevsåme mánájgárdijn ja 10 máná oarjjelsåme mánájgården.

Vijddåbut de oadtjun 34 mánájgárde dårjav sáme giella åhpadussaj mánájgárdijn. Dåjn mánájgárdijn lidjin 73 máná tjoahkkáj gudi oadtjun nuorttasåme åhpadusáv, 21 máná oadtjun oarjjelsåme åhpadusáv. Ittij aktak mánájgárdde oattjo dårjav julevsåme åhpadussaj.

1.gåvådus: Máná sáme mánájgárdijn ja máná gudi oadtju sáme giella åhpadusáv.

	2006	2007	2008	2009	2010
Máná sáme mánájgárdijn	900	1000	950	789	773
Máná gudi oadtju sáme giella åhpadusáv	40	50	40	94	56
Tjoahkkáj	940	1050	990	883	829
Nuorttasåme máná				825	787
Julevsåme máná				27	27
Oarjjelsåme máná				31	15
Tjoahkkáj				883	829

UUODOSKÁVLLÁ

Skávlájage 2009-2010 lidjin 2336 oahppijn sámegiela áhpáduš vuodoskávlán. Dájs lidjin 924 oahppe

gudi oadtjun áhpádušáv geŋga sámegiellaj, dsj. áhpáduš le sámegiellaj.

2.gáváduš: Gallijn oahppijn li sámegiella vuodoskávlán

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Nuorttasábme vuostasj giellan	971	984	997	964
Nuorttasábme nubben giellan 2	689	536	573	547
Nuorttasábme nubben giellan 3	819	834	769	647
Nuorttasámegiella	2479	2354	2399	2158
Julevsábme vuostasj giellan	31	25	27	26
Julevsábme nubben giellan 2	30	40	36	23
Julevsábme nubben giellan 3	16	14	14	32
Julevsámegiella	77	79	77	81
Oarjjelsábme vuostasj giellan	18	18	19	20
Oarjjelsábme nubben giellan 2	78	75	68	58
Oarjjelsábme nubben giellan 3	20	16	14	19
Oarjjelsámegiella	116	109	101	97
Tjoahkkáj	2602	2542	2517	2336

Gáldo: Vuodoskávlá diehtovuogáduš (VDV)/Grunnskolenš informasjonssystem (GSI)

JOARKKASKÁVLLÁ

Skávlájagen 2009-2010 lidjin 215 oahppe tjoahkkáj gudi váldi sámegiella vuostasjgiellaj áhpádušáv, mij le merkadahte lassánibme ávdep skávlájage gáktuj

Skávláægát máhtá fállat sámegiellav amásgiellan, jus sihti. Dát máhtá fáladuvvat aktisasjáhkan, prográmfáhkan ja prosjæktan tjiegnudissan. Dát sihtá javllat skávláægát máhtá sámegiellav fállat sæmmi láhkáj gá spánska-, ruossjagielav, jnv.

3.gáváduš: Gallijn oahppijn li sámegiella joarkkaskávlán.

Fáhka	2009-2010
Sámegiella vuostasj giellan	215
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 nuorttasámegiella	190
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 oarjjelsámegiella	4
Sámegiella vuostasj giellan, sábme 1 julevsámegiella	23
Sámegiella nubben giellan	154
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 nuorttasámegiella	142
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 oarjjelsámegiella	9
Sámegiella nubben giellan, sábme 2 julevsámegiella	9
Sáme giela tjoahkkáj	369

Gáldo: Áhpádušdirektoráhta/Vigo, oahppijlágó 01.10;es.

4. gáváduš: Gallijn oahppijn li akta dájs sámegiellaj amásgiellan, prográmfáhkan jali aktisasjáhkan, skávlájagen 2009-2010.

Fáhka	
Nuorttasáme prográmfáhkan	6
Nuorttasáme aktisasjáhkan	98
Julevsáme aktisasjáhkan	5
Oarjjelsáme aktisasjáhkan	-

lieredh oahppat

OAHPPAT:

Åhpadusáv nannit nuortta-, julev- ja oarjjelsámegiellaj gájkka dásen

Rievtesvuoda sáme mánárgárddefálaldagájda ja sáme vuodoåhpadussaj li mierredime jus sáme giela galggi viessot hållåmgiellan ja tjållemgiellan. Ájnas oasse doajmmaplána tjuovvolimes le danen læhkám diedojt mánáj ja nuoraj rievtesvuodaj birra vaddet sáme mánáj mánárgárddefálaldagáj ja åhpadusá sámegiellan ja sámegiellaj gáktuj. Máhttodepartemænnta le, aktan Sámedikkijn ja Åhpadusdirektoráhtajn, dahkam ja juohkám diehtobrosjyrajt dáj tiemáj birra. .

Pedagogalasj materiálahj åvddånahttem mánárgárdijda ja oahpponævojt Máhttolåpptima – Sáme milta le ájnas dahkmus nannitjit sáme mánáj nanos gullumav sáme giellaj ja kultuvrraj árra rahtjamusáj ja ålles skåvllåvådtsema baktu. Danen le pedagogalasj materiálahj åvddånahttem sáme mánárgárdijda dættoduvvam ja ienep dåbmarap orgåniserimav sáme oahpponævvo åvddånahttemav årvustallat.

Dårbbo le åvddånahttembargguj ja modællaåvdedibmáj giellaåhpadibmáj sáme mánárgárdijn ja mánárgárdijn gånå sáme máná li. Låhkåmåhpadusáv nannima hárráj le Máhttodepartemænnta, Ådåsstuhttem-, háldadus- ja girkkode-

partemænnta ja Sámedigge budjæhttajagen 2010 juollodam rudájt Sáme allaskåvllåj guovte jahkåsaj prosjæktaj mij le Sáme åhpadusguovdátja baktu. Guovdásj galggá ierit ietján radijt vaddet ja bagádit skåvlåjt sáme giellaj åhpadusá birra.

Åhpadusdirektoráhtta le Máhttodepartementa gåhtjomis åvddånahttam njuolgadusájt gáktu sáme oahppij rievtesvuodaj åhpaduslåga baktu oatsodit. Jagen 2010 li gáktsa suohkana ja akta fylkasuohkan oatsoduvvam. Åhpadusdirektoráhtta le gåhtjodum oatsodimev joarkátjit jagen 2011. Nordlandsforkning le oasssen Máhttolåpptima - Sáme årvustallamis ierit ietján gæhttjam oahppij årvustallamijt sámegielas fåhkan skåvlåjn.

Moattes ållessjattugijs sáme ålmmugin máhtti sámástit, valla e låhkåt ja tjållet máhte. Danen le Sámedigge aktisasjberggosjehtadusáv dahkam Sáme allaskåvlåjn alfabetiserimprogråmmav ållessjattuk sámijda dahkat. Progråmma galggá gåbttjåt gájkka sáme giellaguovlojt. Vijddåbuj åjgggu Tråmså fylkkasuohkan ålgget alfabetiserimprogråmmav ållessjattugijda Tråmså fylkan.

Ådåsstuhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta åjgggu aktan Máhttodepartementajn ja Sámedikkijn ålgget guoradallamav sáme giellaj ano birra jagen 2011. Ájnas tjalmostibme guoradallamin sjaddå diedov oadtjot galles ållessjattugijs sihti sámegiellav oahppat jali aj åvddånahttet ietjasa giellatjehpu-dagáv.

Buorre sámeåhpadusáv ja åhpadusáv sáme giellan nannitjit le stuorra dårbbbo åhpadiddijda gejn li

máhtudagá sáme gielajn. Máhttodepartemænnta le danen tjalmostahttam rekrutterim sáme áhpadusáhpadussaj ja áháadiddjeáhpadussaj gánná le sámegiella fágaj gaskan, dán vulen aj strategijajt rekrutterimij ja studieluojka máksema vuoledibmáj.

Máhttodepartemænnta le jages 2010 álggám studieluojka máksebbessamav studentajda ma álliji muhtem áhpadiddjeáhpadusáv tjadádi binnemusát 60 tjuorgajn sámegielan oassen vuodoáhpadusáv. (gehtja 23. dájmvav)

Jus galggi oarjjelsámegiella ja julevsámegiella oadtjot buorre ávddánahttemmáhttelisvuodajt de le dárbbbo sierra rahtjamusájda masi li dárbo dáj gielasebrudagájn. Ádásstuhthem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta le dájna duogátijn biedjam rudájt nannitjit giellaávddánahttemav oarjjel- ja julevsáme guovlojda. Rudá háldaduvvi Nordlánda Fylkamánnes. Fylkamánne le, aktan guoskadalle institusjávna ja giellabirrusij álgadam muhtem stuoráp ja unnep dájmvajt nannitjit dáj gielajt, dán vuolen oarjjel- ja julevsáme giellabiesijt.

Ælla moaddása gudi lulesámegielav ja bihtámsáme-gelav adni. Valla gávnnuji muhetm smávva giella-birrusa suoma ja sveriga bielen. Rudá le biejadum lulesáme- ja bihtámsáme-gielaj ja kultuvraj ælládahttemij Ádásstuhthem-, háldadus- ja girkkodepartemænta budsjehtan.

Tjuovvuvasj ulme li njuolgadussan dáv suorgev vijddábut ávddánahttájt:

- **Láhtjet dilev nav vaj ienep máná sáme mánárgárddefálaldagáv oadtju**
- **Láhtjet dilev nav vaj árra giellaarvusmahttem mánárgárdij baktu sjaddá**
- **Láhtjet dilev nav vaj gájkka oahppe gudi sihti sámegielav oahppat oadtju fálaldagáv**
- **Láhtjet dilev nav vaj sierra rahtjamusá julev- ja oarjjelsáme-giella áhpadussaj sjaddi**
- **Láhtjet dilev buorre álgoldisævtojda sámeáhpadussaj**
- **Láhtjet dilev buorre kvalitehttaj áhpadussaj sámegiellaj ja sámegielan**
- **Oahppijt arvusmahttet sámeáhpadusájn joarká-tjit nuorajskávlá ja joarkkaskávlá áhpadasán**
- **Láhtjet dilev nav vaj ienep ja buorep oahpponævo sjaddi áhpadasán sámegiellaj ja sáme-gielan**

- **Láhtjet dilev nav ienebu áhpadasáv válddi sáme-gielak ávddáskávlááhpadiddjen ja áhpadiddjen.**
- **Láhtjet dilev nav lasse- ja joarkkaáhpadus sáme-gielan áhpadiddijda mánárgárdijn ja skávlájn**
- **Láhtjet dilev nav álkkes jáksám fálaldagá li sámeáhpadussaj mánárgáda, nuorajda ja állessjattugijda**
- **Nannit állessjattukáhpadasá fálaldagájt nuorte-, julev- ja oarjjelsáme-giellaj.**
- **Láhtjet dilev nav vaj máhttelisvuoda li fámlajda oassálastájt nuortta-, julev- ja oarjjelsáme-giellaj áhpadussaj.**

Ulme doajmmi doajmmaplána guhttalav ja konkretiseriduvvi dájmvaj tjadá doajmmaplánan. Doajmmapládna ádástuhteduvvá jahkásattjat sierra stáhtusráportajn.

Sáme mánárgárddefálaldagá

Doajmma 1. Diehtjuohkem mánárgárddeásadimij birra sáme mánárgáda

Máhttodepartemænnta galggá aktan Sámedik-kijn diedojt juohket æjgádijda, suohkanijda ja mánárgárddeæjgádijda sáme mánárgá rievtesvuodaj birra ja makkár fálaldagá ja doarjjaárniga gávnnuji. Sámedigge le dahkam diehtjuohkem brosjyvrav doarjjagij birra sáme mánárgárdijda, ja diedojt ma guoskadalli dáttja mánárgáda sáme mánárgárdijn. Departemænnta le juohkám bágádustjállagav suohkanijda ja fylkamánnijda.

Vássteddije: Máhttodepartemænnta/ Fylkamánne ja Sámedigge

Doajmma 2. Máhtudakávdánahttem gánná giella le tjalmostuvvam

a) Stuurra hástalussan le rekrutterit mánárgárddebárggijt sáme-gielak máhtudagáj. Máhttodepartemænnta ájggu rahtjamusájt nannit rekrutteritijt ienep ávddáskávlááhpadiddijit mánárgárdijda, dan vuolen aj sáme-gielak ávddáskávlááhpadiddijit.

b) Máhttodepartemænnta le álggám sierra máhtudakstrategijav gánná le giellaarvusmahttem nielje vuorrodim suorgij gaskan. Strategijan dættoduvvá jut “sáme máná hæhttuji dárjav oadtjot ietjasa gielav bisoditjat”. Ájnnsin le jut suohkana ja priváhta mánárgárddeægáda arvusmahtti sáme mánárgárdijt ja mánárgárdijt sáme mánárgárdijt átsátjit, sieraláhkáj ma gulluji giellasuorggáj.

Fylkamánne li departementajn æjvvalimtjáhkanimij baktu gáhtjoduvvam arvusmahttedum vaj ienep suohkana sáme mánárgárdij áhtsi stáhta máhtudakruhtadárjav. Loabaga suohkan le jagen 2010 oadtjum doarjjagav Tråmså fylkamánnes giellaávdánahttemprosjæktaj. Ásadum aktisasj barggo gaskal vidá nuorttalamos fylkamánnej ja Sámedikke (Regio-Nor) sjaddá guovloj ja bájkálasj dájmajt hábbmit vaj suohkana gánná le sáme mánárgárde/mánárgárde sáme máná, li dábmarappo bargatjit.

c) Nordlánda fylkamánne le ávdásvásstádusáv ja rudájt Máhttodepartementas oadtjum ierit ietján nannitjit guovlo ja bájkálasj giellaæjvvalimsajijt mánárgáda, nuorajda ja állessjattugijda. 2009 jage alluj li ásaduvvam juohkusa sáme ássij hárráj áhpadasássudagán, gánná avtan le ávdásvásstádus mánárgárddeuvojnojt bærrájgæhttjat. Gálmma mánárgárddekonferánsa li aj ásaduvvam, akta nasjonálasaj, ja akta julev- ja akta oarjjelsámeguovloj hárráj. Dáj konferánsaj baktu le mánárgárddeuorge bærrájgátsedum. Vijdábuj de le lahkkebæjvásasj seminára ásaduvvam álgoálmukgielaj bisodime birra. Aktisasj bargujn Bådådjo allaskávláj ja Nordlánda fylkkasuohkanijn le fáhkabiejvve læhkám namájn: Unnepláhko gielaga mánárgárdijn – állsvuohta ja aktijvuohta vuodon mánárgárdstáhkamin ja oahppamin, sierra tjalmstibme sáme gatjálvisájda. Oassevállde lidjin mánárgárdde bargge, allaskávlá bargge, bargge suohkana dáses ja studenta. Fylkamánne le, aktan Nuortta-Trøndelága allaskávláj dahkam kurssaráj dov mánárgárdde barggijda oarjjel sáme guovlon. Dát kurssarájdo joarkka 2010 jagen.

Ámmatdoajmman fylkkamánnejda jagen 2010 le vattedum láhtjet dilev nav vaj máhtudakávdánahttem sjaddá sáme mánárgárdijn ja mánárgárdijn sámemánárgá, aktisasj bargujn Sámedikkijn ja ietjá guoskadalle doajmmij. Vijdábut de le nammaduvvam jut fylkamánne galggi tjuovvulit ájggeguovdelis dájmajt Sáme gielaj doajmmaplána mánárgárddeuorge. Fábmodusgirjen fylkkamánnejda le

ækton sámedikkijn aktisasj barggat dájmajt sáme mánárgárddeuorge gáktuj. Ájnnsin le jut oarjjel- ja julevsámeguovloj hástalusá tjalmstuvvi.

d) Máhttodepartemænnta le dahkam sierra tjállagav mánárgárde mánárgárdde/ávdásvásstediddijda. Tjála vaddá diedojt doajmme njuolgadustjoahkke birra, mánárgárdij rámmaplána birra, ja rievtesvuodaj birra mánárgárdde sajda. Tjála le járggáluvvam nuorttasámegiellaj, ja járggáluvvamin julev-, ja oarjjelsámáj ja le gávnnsin Sámedikke næhttabielijn www.samediggi.no ja Máhttodepartementa næhttabielen www.regjeringen.no

Vásstedidje: Máhttodepartemænnta aktisattjat Sámediggijn ja guoskadalle fylkamánnej.

e) Sámedigge le ásam vármádaktjáhkanimij mánárgárddestivrárijda, álmájda sáme mánárgárdijn, mánárgárdijda oarjjelsáme mánárgárdijn ja giellabarggijda gudi sáme mánárgárdijn. Sámedigge le aj ásam tjáhkanimij suohkanijn ja mánárgárdijn gánná lidjin ruhtadoarjja, máhtudaklápptim, giella ja kultuvra tiebmán. Sáme mánárgárdde- ja skávlákonferánsa le aj ásaduvvam. Sámedigge le jagen 2010 juolldam rudájt guovte ávdánahttemprosjektajda sáme mánárgárdijn

Vásstedidje: Sámedigge

Doajmma 3. Giellaarvusmahttemseminára

Sámedigge le jage 2002 rádjáj ásam giellaarvusmahttemseminárajt duon dán bájken Sámen (Máskan, Unjárgan, Skánen ja Rørosin). Dá seminára lidjin máhtudaklápptima mánárgárddeuorge gáktuj.

Sámedigge vuojná ájn dárbojt dákkár seminárajda. Moadda mánárgárde li smávva suohkanijn gánná ælla moatte barggijn bagádallammáhtudagá sáme gielan, kultuvran ja guovtegielakvuoda birra. Ájgádjat le ájnnsin diedulattjan dahkat ja arvusmahttet dábmárisát sámegiellav sijdan anátjit. Mánárgárdde barggijn ja ájgádjat le dárbo aktan tjáhkanit hástalusáj gáktuj sámemánárgárdijn giellaáhpadasaj ja guovtegielakvuoda birra. Dárbo le seminárajda moatten sajen gá li sierra hástalusá sámegiellaj tjanádum duon dán bájken.

Máhttodepartemænnta ájggu nannit guoskadalle fylkkamánnij ruhtadoarjjagij giellaseminárajt ásadittjat. Gájbbádusšan le lahka aktisasj barggo Sámedikkijn dájmaj pláminin ja tjadádimen.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta ja Sámedigge

Doajmma 4. Pedagogalasj materiálaj ávddánahttem

a) Tiebmátjála giellabirrusa ja giellaarvusmahttema birra mánárgárdijn lij gárves javllamáno jagen 2009. Tjála le nuortta- ja oarjjelsábmáj járggáluvvin. Ulmmen le tjála aj julevsábmáj járggáluvva jage 2011 alluj. Sáme gielak járggáluvva tiebmátjálajis sjaddi biejaduvvat Máhttodepartemænnta næhttabælláj.

b) Ájgij milta ájggu Máhttodepartemænnta rámmaplánav ádstuhttet mij gullu mánárgárdij sisadnuj ja dahkamusájda. Barggo dagáduvva Sámedikke guládimijn.

Sámedigge aktisattjat Máhttodepartemænntain le dahkam bagádustjállagav mij galggá ávddánbuktet mij máhtta liehket mánárgárdij sisadnon mij gullu giellaj ja kultuvraávddánahttemij. Bagádus le dárrij ja nuorttasábmáj ja galggá julev- ja oarjjelsábmáj járggáluvvat. Bagádus prientiduvva ja juogeduvva guoskadalle mánárgárdijda jagen 2010. Bagádusáv gávna Sámedikke næhttabielijn <http://www.samediggi.no>

c) Aktisasj barggo ja aktijvuoda mánárgárdij ja skávláj gaskan li stuorra árvvon jus sáme máná galggi dábdát aktelasjvuodav ietjasa giellaávddánimien. Máhttodepartemænnta le álgadam bagádusáv “Vuorrasabmusis nuoramussaj – aktisasj barggo ja aktijvuolta mánárgárde ja skávláj gaskan” le nuorttasábmáj járggáluvvin, ja oarjjelsábmáj járggáluvvin. Bagádus galggá julevsábmáj aj járggáluvva jage 2011 alluj. Sáme gielak járggáluvva sjaddi Máhttodepartemænnta næhttabælláj biejaduvvat.

d) Mánárgárdijda, mánárgárdij æjgárijda ja suohkanijda mánárgárddefábmudahkan, le ájnassin diedoijt oadtjot ma máhti buktet armusmahttemav giellabarggij mánárgárdijn.. Máhttodepartemænnta ájggu dilev láhtjet nav vaj diehto- ja átsádallama buorre giellaávddánahttemdájmajis báhti ávddán ietjas næhttabielijn, ádságirij ja ietjá vuogas kanálaj

baktu diedoijt juogadime diehti suohkanijda ja mánárgárdijda..

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

f) Sámedigge le oajvvadusájt oadtjum mánárgárdijs ma dárrij Sámedikke li oadtjum jut stuorra vádne le pedagogalasj materiálajis (stágajis) ma gávvidi sáme kultuvrav sáme mánárgárdijn ja dáro mánárgárdijn sáme ássudagáj ja sáme giela áhpadasájn. Sáme digge sihtá álgadit dájmajt ma dákkár materiálajt ávddánahtti mánárgárdijda, vaj mánárgárdij giellaávddánahttembarggo nanniduvva ja sáme mánárgárdi stágajit dagátjit ma buorre láhkáj gávvidi mánárgárdi ietjas kulturduogátjav.

Jagen 2010 le Sámedigge juollodam rudájt 6 oahpponævvuj mánárgárdijda, ierit ietján, guoradallamævojt, mánnágirjev ja avtav digitála oahpponævvov.

Vásstediddje: Sámedigge

Vuodoáhpadás sáme gielan ja sáme giellaj

Doajmma 5. Sáme láhkámguovdásj

Sáme allaskávlá ásadij moarmesmánno 2007 Sáme láhkámguovdátjav – Senter for samisk i opplæringen. Guovdátja barggo le ávdedit vuodulasj tjehpudagáv láhkámin, tjállemin ja njálmálasj ávddánbuktemav sáme giellaj, ja ulmmen le aj oassálasstet ja oajvva dit dutkamijt. Guovdásj dájmaduvva prosjæktavuodon.

Guovdásj le Sáme allaskávlán Guovdagæjnnon je ragátmáno jagen 2010 niellja bargge állesvirgen, ja ienebu le guovdátjij tjanádum oasseájjgáj. Ádásstuhtem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta, máhttodepartemænnta ja Sámedigge le tjoahkkáj juollodam 3,4 millijávná guovdátjij jagen 2010.

Prosjæktaguhtala ájge galggá árvustaláduvva jus guovdátjij galggá jages 2012 doarjain joarkeduvvat. Árvustallamin galggá sierra vieledusšan liehket guovdátja aktisasj barggo institusjávna jgejn li vásstádusá oarjel- ja julevsáme studia.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 6. **Guoradallat oahppij sámeåhpadaså** **årvustallamav**

Åhpadasdirektoråhtta le gåhttjum Nordlandsforkningav guoradallat buoredittjat duogåttjav diedojda man guhkås oahppe ietjasa rievtevuodajt sámeåhpadasaj oadtju, ja gåktu oahppe ietja åhpadasåv årvustalli. Råpportta lij gårves ådåjakmånå 2011. Ij la åjn mierreduvvam gåktu båhtusa galggi tjuovvoluvat.

Våsstediddje: Åhpadasdirektoråhtta

Doajmma 7. **Bagådaså oahppoplånajda**

Bagådaså galggi hábbmiduvvat nav vaj åvddånbukti gåktu máhtta buorre heibadum oahppamav dahkat. Bagådaså galggi dahkat nav vaj åhpadas sámegielan ja dárogielan galggi organiseriduvvat nav vaj oahppe oadtju dav åhpadasåv masi sijån li gájbbådaså doajmme lågaj ja njuolgadasåj milta.

Åhpadasdirektoråhtta le nammadam fáhkajuohkusijt Sámedikke oajvvadasåj milta.

Våsstediddje: Åhpadasdirektoråhtta aktisasjburgujn Sámedikkijn.

Doajmma 8. **Diehtjuohkem joarkkaåhpadas- ja bargomåhttelisvuodaj birra nuorajda**

Diehtjuohkem nuorajda joarkkaåhpadas- ja bargomåhttelisvuodaj birra gå vállji sámegielav fáhkan, sadje vuorrodimij, ja stipænndaårnigij birra gå sámegielav fáhkan válljiji joarkka- ja alepåhpadasån sjaddi biejaduvvat hiebalgis nuoraj næhttabelijda.

Våsstediddje: Sámedigge

Doajmma 9. **Statistihkav dahkat sámeåhpadaså** **birra joarkkaskåvlåjn**

Dårbo li buorep ja sajenis statistihkkaj galla oahppe li gudi joarkkaåhpadasåjn sámeåhpadasåv oadtju.

Såmedigge ja Åhpadasdirektoråhtta åjggu vijddåbut ruddnat gåktu dahkat oattjotjit buorre máhttelis ållesgåvåv mij vielet ulmusjuodjalimev..

Våsstediddje: Sámedigge ja Åhpadasdirektoråhtta

Doajmma 10. **Jårggålitt ja hiebaditt guoradallam- gæhttjalimev låhkåmin sámegiellaj**

Såme guoradallamgæhttjalibmaj le sidot, ja Sámedigge le buktåm åvddån jut sij sihti siegen råm-måtjooahkke åvddånåhttet nasjonålalasj låhkåmgæhttjalimev sámegiellaj. Vuorddemis de le stuorra hástaluså tjanådum tevstajt jårggålitt sáme gielajda. Dan sivås gå li nav binnå oahppijs, de ij máhte piloterit nasjonålalasj gæhttjalimijtt sámegiellaj, ja danen hæhttu sjaddat gasskatjoavddusin. Máhtta galla oadtjot dárbulasj stivrrimiedojtt (guoradallamav), aj såme oahppijs, mij máhtta buhtastahteduvvat dåro oahppij.

Såmedigge, Såme allaskåvllå ja Åhpadasdirektoråhtta galggi ruddnat máhttelisvuodajt oattjotjit najonålalasj gæhttjalimijtt dagåttjit, ij dæssju guoradallamgæhttjalimev sámegiellaj låhkåmis

Våsstediddje: Åhpadasdirektoråhtta

Doajmma 11. **Suohkanij ja fylkekasuohkanij** **sámegiela åhpadaså rievtesvuodaj** **tjadådime bærråjgæhttju**

Måhttodepartementa gåhttjomis de Åhpadasdirektoråhtta jagen 2009 biejjat strategijått gåktu sámij oahppij rievtesvuoda åhpadaslåga gåktuj galggi tjadåduvvat, ja dagåj njuolgadasått dån bærråjgæhttjuj.

Bærråjgættjos mij 2010-gidå tjadåduvått gávtsen suohkanij ja avtan fylkekasuohkanin åvddånbuvtij ærrånimijtt gålman suohkanin. Ærrånime li tjanådum dågålåsj vuogådasåv dajda vælggogisvuodajda ma suohkanij li såme oahppijda vattåttjit åhpadasåv sámegielan ja sámegiellaj. Råpportteriduvvam le aj vådnuham oahpponævo li hástalussan åhpadasån sámegielan ja sámegiellaj. Duodden de båhtusa vuosedin jut såttij gávnnut oahppij gejn li rievte-

vuoda sáme áhpadussaj e oattjo duolla tijmmalågov gájkka fágajn, bs. Máhttolåpptima Fáhka- ja tijmmajuogádusáv. Praksijsan li vuojnunagá ærránime skávllåægádjij gaskan mij gullu sámeåhpadusá tijmmalåhkuj. Bærråjgætjo objektaj unna lågoj hárráj de le gássjelis majdik javllat dábálasj dile birra suorgen dævdátjit sáme oahppij rievtesvuodajt áhpaduslåga gáktuj. Áhpadusdirektoráhtta le gåhtjodum bærråjgætjov joarkket jagen 2011.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta, Sámedigge, Áhpadusdirektoráhtta /fylkkamánne

Doajmma 12. Fáhka- ja tijmmajuogádusá hiebadibme

Barggojuogos ájrrasij Sámedikkes, Máhttodepartementas ja áhpadusdirektoráhtas le guoradallam fáhka- ja tijmmajuogádusáv oahppijda sámeåhpadusáj. Rápportan le ulmmen oajvvadusáv buktet muhtem rievddadusájda vuodo- ja joarkkaåhpadusán biejatjit buorep ålgoldisævtoj oahppijda sámeåhpadussaj. Rápportta galggá gálggiduvvat ádåjakmáno jagen 2011. Sámedigge ja Máhttodepartemænnta árvustalli jus oajvvadusá galggi gulådussaj sáddiduvvat ja jus galggi dájmatjit biejaduvvat ádå ålgoldisækton áhpadussaj.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta, Sámedigge, Áhpadusdirektoráhtta

Doajmma 13. Værmádahka guhkásåhpadussaj

Fylkkamánne galggi aktan Áhpadusdirektoráhtajn ja allaskåvlåj vijddåbut åvddånahttet værmådagáv áhpadiddjijda gudi guhkásåhpadimij barggi. Vijddåbuj de galggi fylkkamánne gálmå nuorttalamos fylkajn rájáj rastá aktisasj barggat divna gálmåj sámegiellaj. Barggo galggá dagådúvvat Áhpadusdirektoráhta plána milta sámegiella guhkásåhpadussaj.

Áhpadusdirektoráhtta ájggu ruhtajuogadimev aktidit vuosstájvåldijda ja guovloj strategalsj plánaj dahkam viertti dagådúvvat badjásasj strategalsj plána sissjelin d.s.j. akta aktisasj pládna man vuodon le Sáme guhkásåhpadime pládna.

Vásstediddje: Áhpadusdirektoráhtta /fylkkamánne/ allaskåvlå

Doajmma 14. Aktisasj barggo Svierigijn sámeåhpadusá birra

Jagen 2009 ålgaduváj Áhpadusdepartementa Sverigin ja vuona Máhttodepartementa gaskan dagåstallat máhttelisvuodajt sámeåhpadusá aktisasj barggo birra.

Skávllådåjmadahka (Skolverket), Áhpadusdirektoráhtta Nordlánda fylkkamánne (gænna le åvdåsvåstádus oarjje- ja julevsáme áhpadusáv) li læhkám siegen bargon. Båhtusin sjattaj jut barggojuogos galggá åsaduvvat nælljåsijn guobbák rijkajs, aktanlågodum ájrrasij Sámedikkes goabbák rijkajs. Juohkusa ålggovuodo le dajs referáhtajs tjåhkanimij ma li læhkám, buktet oajvvadusáv sámeåhpadusá aktisasj barggo sjehtadallamij Svieriga ja Vuona gaskal, vuostatjin guhkásåhpadime, áhpadiddjeåhpadusá ja oahponævoj birra. Sjehtadus galggá åvddånbiejaduvvat Áhpadusdepartemænntaj (Sv) ja Máhttodepartemænntaj ragátmánon 2011.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 15. Prosjækta aktisasj barggo sámeåhpadusá birra rájáj rastá

Sirbma skuvla Vuonan ja Uhcejoga skuvla Suoman le guhkes ájgev aktisasj barggam sámeåhpadusáj vuodoskåvlån ja sámeåhpadusáj mánåjgårdijn

Deanu gielda, Uhcejoga gielda ja Deanu sáme giellaguovdås ålggin jagen 2009 gálmå jahkásasj aktisasj prosjevtav Ovttas! Sáme giella, skávllå ja mánågårddeaktisasj barggo Deanugáttijn. Prosjevtan le ulmmen åvdedit skávllå ja mánågårddeaktisasj bargov ja åvddånahttet aktisasj áhpadus- ja bajåssjaddamplánav, åvddånahttet sáme oahponævojt ja rádijt vaddet sáme áhpadiddjijda ja iehtjådjijda gudi barggi sáme bajåssjaddam ja skávllågatjålvisáj.

Prosjækta le ruhtaduvvam ierit ietján Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkes.

Vásstediddje; Deanu gielda

Sáme oahpponævo

Doajmma 16.

Sáme oahpponævo – buvtadibme, juohkem ja jårggålíbmme

Guoradallam le tjadáduvvam makkár oahpponævo gávnnuji nuortta-, julev- ja oarjjelsábmáj, ja makkár fágajn/tiemáj ja dásen oahpponævo vájlluji. Guoradallam vuoset li ájn stuurra dárbo sáme oahpponævoжда ma hiehpi Máhttolápptim-Sábmáj. Rápporta gávnnu Áhpádušdirektoráhta næhttabielen: http://www.udir.no/upload/laremidler/Sluttrapport_Finnut_endelig.pdf

Barggojuogos ulmutjijs Sámedikkes, Máhttodepartementas ja Áhpádušdirektoráhtas le árvustallam ienep dábmarap organiserimav boahhteájge sáme oahpponævo-ávddánahttemav. Barggojuogos gárvedij ietjas rápportav biehtsemánon 2010 ienep dábmarap sáme oahpponævoávddánahttemav ja buvtadimev,; <http://www.samediggi.no/Filnedlasting.aspx?Mldl-1042&Filld=2846>

Mij gullu prosjevtajda vuodoáhpádušán le Sámedigge doarjjum 42 prosjevtá jagen 2009 ja 19 prosjevtá jagen 2010. Dáj gaskan ádásisprienntimav girjijs ja sierra hiebadum oahpponævojt.

Vásstediddje: Sámedigge

OARJJELSÁME TIEBMÁGIRJÁTJA NAVKU VIEDTJAMIJ. Aajege giellaguovdásj Rørosan le biedjam gálmma oarjjelsáme tiebmágirjátji næhttaj navku viedtjamij www.aajege.no. Dá ádá oahpponævo li tiebmávuodon, ja ulmmen le arvusmahttet ienep dábmarap oarjjelsáme adnemav. Dá duot dát tiemá tjielggiduvvi gáváj aktan oarjjelsáme termaj ja gárgadisáj, ja sisadnon le báhkolissta ja dahkamusá.

Tiebmágirjátja gábtji ásiht oahppoplánas 5. dásen nubben giellan Máhttolápptima milta.

Doajmma 17.

Diehtujuohkemdámma sámeáhpádušá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra

Áhpádušdirektoráhta le almodam brosjyvrav die-doj skávllájádediddjijs ja skávllájægádijs sáme áhpádušá rievtesvuodaj ja vælggogisvuodaj birra. Brosjyvrra le biejadum næhttaj ja juogedum skávllájádediddjijs ja skávllájægádijs. Rápportta le Áhpádušdirektoráhta næhttabielen: http://www.udir.no/upload/Brosjyrer/Samisk_brosjyre_04.06.10.pdf

Vásstediddje: Áhpádušdirektoráhta /fylkkamánne/ Sámedigge

Sáme giellaáhpáduš ja alfabetiserim állessjattugijda

Doajmma 18.

5-jahkásasj sáme giella állessjattukáhpádušprográmma

Sámedigge ja Sáme allaskávllá li sjehtadusáv dahkam ávddánahtátji ja tjadádit 5-jahkásasj prosjevtav sáme giella állessjattukáhpádušprográmmav divna sáme guovlojn. Ulmmen le jut sáme galggi ruopptot válldet ietjasa gielav ja vaj sáme giella galggá lápptiduvvat gá ienebu gielav adni.

Sáme allaskávllá le tjáhkaniimij ásadam sáme giellaguovdátji guokti mij gullu állessjattukáhpádušprográmmav ja vásstádusájt giellaguovdátjijs oadtjum makkár viehkep ja doarjjagav sij dárbahtij prográmmav tjadádit. Jage 2009 alluj le allaskávllá aktisasj bargov sjehtadam ja giellakursájt tjadádam giellaguovdátji baktu Áltán, Gáivuonan, Loabágin ja Porsárgon. Giellaguovdátja le oadtjum adnet kurssaplánájt ma li Sáme allaskávlás dáhkkidum, nav vaj kurssaoahppe máhtám li eksámájt válldet ja jus sij sihti studietjuorgájt oadtjot. Jagijn 2009 -2010 le tjoahkkáj birrusij 50 studenta kursájt tjadádam ja eksámav válldám 1. ja/jali 2. sáme giella álggokursan

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 19. **Oarjjelsáme giellaáhpadus** **állessjattugijda**

Nordlánda fylkkamánne sihtá vuogij viehkedit ávddánahttet majna giellaáhpadi bme dábmarabbo sjaddá, Ulpan- oahppamvuohke vuodon. Oahppamvuohke le aneduvvat Walesan ja Skottlándan vuorbástuvvamijn. Átsádallama ietjá guovlojs vuosedi ulmusj njálmásaj oalle gielak máhtta sjaddát nágin mánon. Dábmarap giellaoahppamvuogij milta, ietjá rijkajs, vuosedi ienep nuora ja állessjattuga sihti gielajt oahppat. Prosjækta le Ulpan-vuogev sámeáhpadussaj ja dan maŋŋela rekrutterit arvusmahtedum oassásasstijt prográmmaj sámezielav áhpatjit.

Loabaga suohkan le praktikalattjat ávddánahttediddjen ja Nordlánda universitehtta le fágalsaj bagádallen.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 20. Oarjjelsáme **giellaáhpadus állessjattugijda**

Nordlánda fylkkamánne le jagen 2010 álgadam prosjevtav hiebadit Ulpan-vuogev oarjjelsábmáj. Vuohke vaddá máhttelisvuodajt ierit ietján vuorrasap sáme gudi li smidá sámástittjat kursajda oassásasstet. Ulmmejuohkusin li állessjattuga, æjgáda ja nuora gudi sihti oarjjelsámev oahppat. Doajmma tjadáduvvá 2010 ja 2011 jagij.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

TRÅMSÅ UNIVERSITEHTTA le jagen 2009 máhttám fállat bachelorgrádav Sáme giella ámasgiellan tjienudissan. Sáme giella amásgiellan sjattaj vuostatjin fáladuvvam aktelasjábnnasin gæhttjalimprosjækta gálmá jahkásaj guhttalín, ávddála lãhkãm ávddánahteduváj bachelorlãhkãmín. Dát fága le ráddjiduvvam studentajda gæna ælla ávdutjis sáme giella máhtudagá, ja li læhkãm stuoves studentlãhko dallutjis gá álgeduváj. Fáhka le læhkãm miellagiddis fáladahka sámijda gudi li gielas massám ja sihti dáv ruoptot válldet, ja gielladutkij gaskan. TUan li plána fállat tjállemkursav sámezielagijda.

Doajmma 21. **Alfabetiserimprosjækta** **állessjattugijda Tråmsån**

Tråmså fylkkasuohkan ájggu álgget alfabetiserimprosjektav állessjattugijda Tråmsån. Prosjækta ájádáláduvvá vihpat gálmma skávllájage – ja dan maŋŋela ájádáláduvvá árvustaláduvvat. Prosjækta galggá jádeduvvat prosjektajádediddjes állesvirgen.

Alfabetiserimprosjevta ulmmen le jut oassevállde galggi arvusmahteduvvat oadtjot ietjasa sáme giella máhtudagáv formáliseriduvvat, nav vaj galggi sámezielav máhttet njálmálettjat ja tjálatattjat adnet. Ájggomussan le jut giellaguovdátja vidán, gudán sierra sajen Tråmså fylkan áhpadasáv tjadádi. Prosjækta nammaduvvá aktisasjsjehtadusájn Sámedikke ja Tråmså fylkkasuohkanijn gaskan.

Prosjektav tjanátjitskávlláárggabæjvváj dahká nav vaj prosjektav tjadáduvvá studiesajijn állessjattugijda. Dá studiesaje ájggu pilotprosjektav gæhttjaladdat lahka aktijvuodajn stivrimjuohkusijn ja prosjektajádediddjijn gæhttjaladdat sierra vuogijta ja oahpponævojt.

Vásstediddje: Tråmså fylkkasuohkan

Alep áhpadus ja rekrutterim

Doajmma 22.

Sáme áhpadiddjeáhpadus

Sáme allaskávlán le friddjavuohta nasjonálasaj vuodokávlááhpadiddjeáhpadusá rámmaaplánas nav vaj dárbulasj hiebadallammáhttelisvuoda li. Nammadus majt Máhttodepartemænnta nammadij le oajvvadusáv buktám rámmapládnaj ádá sáme áhpadiddjeáhpadussaj. Rámmapládna galggá vaddet badjásasj nasjonála mærrádusájt (njuolgadustjállagav) ájge guhkudagá ja oajvveásij birra sáme vuodokávlááhpadiddjeáhpadusá sisanov.

Njuolgadustjála sáme áhpadiddjeáhpadussaj sjattaj, mannela snivva guládusá ja konsultásjavnájn Sámedikkijn mierreduvvam departementas snjuktjamáno 1. biejeve jagen 2010 ja doajmma sisivállde ma rájes sæmme jage. Njuolgadustjála guoskadallá universitehtajt ja allaskávlájt ma sáme vuodokávlááhpadiddjeáhpadusáv sámegeiellaj vaddi. Dálle le dássju Sáme allaskávlán mij dákkár áhpadasáv fállá.

Máhttodepartemænnta ásadij biehtsemánon jagen 2010 sierra áhpadiddjeáhpadusguovlov sáme áhpaddiddjeáhpadussaj. Guovllo, mij le Sáme allaskávlán, Bådádjo allaskávlán, Finnmarko allaskávlán, Nuortta-Trøndelága allaskávlán ja Tråmså universitehtta li oadtjum 700 000 kr aktisasj bargov arvusmahtátjijt ienedittjat áhpadas kvalitehtav sáme áhpaddiddjeáhpadasán.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

Doajmma 23.

Rekrutterimdájma sáme áhpadiddjeáhpadussaj ja áhpaddiddjeáhpadussaj sámegeielajn fágaj gaskan

Áhpaddiddjij vádne gudi máhtti áhpadit nuortta-, julev- ja oarjjelsáme sámegeielan ja sámegeiellaj le stuorre. Áhpaddiddjeáhpadussaj sámegeiellaj jali sámegeielan le uddni binná rekrutterim. Ajnas doajmma le de danen áhpaddiddjeáhpadussaj sáme geielaj ja sáme áhpaddiddjeáhpadussaj rekrutterit.

Sáme allaskávlán le rudájt oadtjum organiseritjijt ja jádedittjat barggojuohkusav gánná le ulmmen dahkat

nasjonála strategijajt rekrutteritjijt alep áhpadussaj, sierra dættujn sáme giella- ja áhpaddiddjeáhpadussaj, dán vuolen aj riudájt rekrutterimkonferánsasj. Oajvvadusá rekrutterimstrategijajda le dagádum aktisasj bargujn Nuortta-Trøndelága allaskávlán, Bådádjo allaskávlán, Tråmså universitehtajn ja Áhpadasdirektoráhtajn, ja sáddiduvvin departemænntaj biehtsemánon 2010. Jahkáj 2010 le 1,5 mill. krávná ulmmáj juolloduvvam

“Niehkovirgge”- gihttjo le Finnmarkon vájkkudam. Gatjálvis le muoduk gihttjov árvustallat nuorttasámegeiela guovlojda Finnmarko álggolin, ja julevsáme ja oarjjelsáme guovlojn dahkat máhttelis rekrutterimdoajmma.

Vásstediddje: Máhttodepartemænnta

“NIEHKOVIRGGE”: Sáme allaskávlán, Sámedigge, KS Finnmarkon, Finnmarko allaskávlán ja Finnmarko fylkkamánne álgadin jagen 2009 (Drømmejobben/Niehkovirgge) gihttjov rekrutterit ienep studentajt dan guovte allaskávlájda fylkan. Gihttjo le rudájt doarjodum máhttodepartementas. Aktidim sisiválldem skávlájahkáj 2009/2010 vuosedij merkadahtte lassánimev áhttsijs ávddáskávlááhpadussaj Sáme allaskávlán, ja jáhkkemis le dát gihttjo dasi ájnas sivvan. Jagen 2010 le 53 áhtsámusá tjoahkkáj sáme áhpaddiddjeáhpadasájda 2010/2011 ma fáladuvvi Sáme allaskávlán. Buohtastahttema diehti lidjin jagen 2007 dássju 11 áhttse sáme áhpaddiddjeáhpadussaj allaskávlán.

Doajmma 24. **Sámegielaak áhpaddijj dárbo** **guoradallam**

Dárbbbo le guoradallat sámegielaak áhpaddijj dárbo-
jt ja dájmajt jáhtuj oadtjot rekrutterim nannitjit.

Diedo galla oahppe gejn li sámegiella vuostasj jali
nubbengiellan joarkkaáhpadasán jagen 2009. Le
anedum dábmarisát sámé lāhkāmijda rekrutterima
hárráj. Máhtodepartemænnta vuojnna dárbov
sámegielaak áhpaddijjda ja viedtjá diedoijt sámé
áhpaddidje dile birra. Áhpadasdirektoráhtta le jagen
2010 oadtjum dahkamussan álgadit dákkár guora-
dallamav.

Vásstediddje: Máhtodepartemænnta

Doajmma 25. **Áhpadasluojkkaose luojttem**

Jage 2010 rájes doajmmagádjij árník áhpadasluojka
luojttem gitta 50 000 krávná rádjáj studentajda gudi
álliji 60 studietjuorga jali ienebuv sámé gielan oas-
sen tjuovvusasj áhpadasájñ gidá- jali tjaktjasemes-
terin 2010:

- Sámé gájkásasj áhpaddidje áhpadasáv (Sámé al-
laskávlá)
- Sámé ávddáskávlá áhpaddidje áhpadasáv (Sámé
allaskávlá)
- 60 studietjuorga sámé gielan (divna sámé gielajn)
oassen gájkásasj áhpaddidje áhpadasán.

Árník gábtjtá aj luojkkijt gudi váldi tjuovvusasj
áhpadasáv:

- 60 studietjuorga sámé gielan (divna sámé gielajn)
jus ávdutjis le Praktihkalasj-pedagogalasj áhpadas
(PPÁ)
- Praktihkalasj-pedagogalasj áhpadasáv (PPÁ) jus
ávdutjis le állim 60 studietjuorga sámé gielan
(divna sámé gielajn)
- 60 studietjuorga sámé gielan (divna sámé gielajn)
jus le ávdutjis ávddáskávlá áhpaddidje áhpadas
- Állim ávddáskávlá áhpaddidje áhpadasáv jus le
ávdutjis állim 60 studietjuorga sámé gielan (divna
sámé gielajn)

Luojjkakássanjuolgadustjála le rievddaduvvam dán
milta. Njuolgadustjála gávnnu Luojjkakássa næht-
tabielijn www.lanekassen.no. Gatjálvis le jus áhpa-
dusluojka luojttemárník aj galggá doajmmat ietjá
sámé giella áhpadasájda galggá árvustaláduvvat
rekrutterimplána gáktuj, nammadum dán plána 20.
dájma vuolen.

Vásstediddje: Máhtodepartemænnta

Sierra dájma julevsámegielaak **ja oarjjelsámegielaak nannitjit**

Jus galggá oarjjel- ja julevsámegiella oadtjot buorre
ávdđánahttemmáhttelisvuodajt de le dárbbbo sierra
rahtjamusájda dárboj gáktuj dáj giellasebridagájñ.
Nordlánda fylkkamánne oattjoj jagen 2009 Barggo-
ja sebrudahttemdepartementas dahkamussan
ávdđánahttet dájmajt nannitjit julev- ja oarjjelsámé
gielaak. Dahkamus gullu alles doajmmaplána guht-
talij. Fylkkamánne oattjoj jagen 2009 ja 2010 2 mil-
lijávná krávná dási. Ruhtajuollodibme joarkeduvvá
jagen 2011.

Doajmma 26. **Oarjjelsámé mánággárdedájma**

Nordlánda fylkkamánne sihtá jáhtuj biedjat
máhtudaklāpptimav ávddáskávlá áhpaddidjida
mánággárdijn gánná li oarjjelsámé máná, jali gánná
le oarjjelsámé kultuvrra iellemin. Sisadnon galggá
liehket kultuvrra ja giella. Mij giellaj gullu de dæddo
biejaduvvá oahppamvuogijda ja dájmaida ma gielaak
ávdđánbukti ja vuojnusij dahki gájkajda mánággár-
den. Værmádakdahkam, guossidibme ja hospiterim
sjaddi oassen organiserimis. Doajmma dagáduvvá
aktisattjat Nuortta-Trøndelága ja oarjje-Trøndelága
fylkkamánnijs. Nuortta-Trøndelága fylkasuohkan
vásstet fágalasj sisanos.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 27. **Julevsámé mánággárddefálaldagá**

Nordlánda fylkkamánne sihtá jáhtuj biedjat máhtu-
daklāpptimav ávddáskávlá áhpaddidjida mánággár-
dijn gánná li julevsámé máná, jali gánná le julevsámé

kultuvrra iellemin. Sisadnon galggá liehket kultuvrra ja giella. Mij giellaj gullu de dæddo biejaduvvá oahpamvuogijda ja dájmaid ma gielav ávdđånbukti ja vuojnnusij dahki gájkajda mánárgården. Værmádakdahkam, guossidibme ja hospiterim sjaddi oassen organiserimis. Muhtem dájmajs sjaddá aj tjadáduvvat aktan ávdđåskåvllååhpadiddij oarjjelsáme guovlos.

Nordlánda fylkkamánne le praktijkalasj ja badjásasj ávdåsvasstádus, ja Nordlánda universitehtta galggá liehket fágalsj sisano ávdåsvasstediddjen.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 28. Sáme gielladájma mánárgårdijn

Nordlánda fylkkamánne sihtá álgadit sáme gieladájmaid ma njuolgga galggi liehket sáme mánájda Ráhkka, Árrana, ja Jentoftssletta mánárgårdijn. Nordlánda universitehtta sjaddá fágalsj vásstediddjen. Doajmma le gájkka barggij hárráj dájna gálmá mánárgårdijn. Ájnnasin aneduvvá gielav ávdđånbuktet, ij dássju sáme mánájda, valla aj sidjij gejn li ietjá gielladuogátja gielajn oahpásmuvváma hárráj. Oahppamvuogij hiebadibme álddára gáktuj le guovdátjin.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 29. Oarjjelsáme giellabiesse

Nordlánda fylkkamánne ását oarjjelsáme giellabiesev aktan Sámeskåvllåstivrajn Svierigin. Giellabiesse ulmmen le ælládahttet, nannit ja ávdđánahttet oarjjelsáme gielav adnem- ja avtastallamgiellan. Prosjækta galggá arvusmahttet ienep ratjástallamav ulmuttjij oarjjelsáme gielav áhpatjit ja giellasajit dagátjit gánná oarjjelsáme giella máhtta aneduvvat sáme guovlon gánná ulmutja nav gievoj årri. Prosjevtan le aj ulmmen giellabiesse oahppij æjgádijt tjuovvolit. Oarjjelsáme giellabiesse le læhkám ragátmánon 2008, ragátmánon 2009 ja guokta giellabiesse jagen 2010. Giellabiesijt le ålos tjuovvum, ja jage 2010 giellabiesijn lidjin 85 ja 65 oassevålde. Ájggomussan le jut dát doajmma galggá doajmmaplána guhttalav joarkeduvvat.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 30. Julevsáme giellabiesse

Nordlánda fylkkamánne aktisattjat Ájluovta skåvlåjn ja Jáhkåmåhke sámeskåvlåjn ásadin aktisasj giellalávvgomav ietjasa julevsáme oahppijda ragátmáno jagen 2009. Nordlánda fylkkamánne aktan Ájluovta skåvlåjn ja Jáhkåmåhke ja Jiellevære sámeskåvlåjn ásadin giellabiesv jagen 2010. Ullmejuohkusin lidjin sáme giella vuostasgiellaoahppe nuora. 19s oassálasstin. Giellabiesse galggi jahkåsattjat ásaduvvat Vuonan ja Svierigin. Ájggomussan le jut giellabiesse galggi liehket oahppijda gejn li sáme giella vuostasj ja nubben giellan. Ádå julevsáme giellabiesse ulmuttjijda Vuonas ja Svierigis galggá ásaduvvat Ájluovtan jagen 2011.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 31. Karriera bagádus sáme oahppijda ja kandidáhtajda

Nordlánda fylkkamánne ajggu karriera bagádusáv nannit oarjjelsáme ja julevsáme nuorajda. Ulmmen le arvusmahttet lasedit áhtsámav alep áhpadussaj ierit ietján sámij oahppij hárráj gánná giella ja áhpadiddjeáhpadasá tjalmostuvvi. Vijddábuj ájggu binnedit oahppij hiejttemav sámeáhpadasáv vuodo- ja joarkkaáhpadasá gaskan ja joarkka- ja alepáhpadasá gaskan. Juogos le nammadum mij galggá lasedit áhtsámav julevsáme áhpadiddjeáhpadasá rekrutterimij. Ájggomussan le aj muoduk juohkusav ásadit bargatjit oarjjelsáme studijjida. Barggo sjaddá tjadáduvvat 2011-gidá.

Nordlánda fylkkamánne ásadij arvusmahttemseminárav julevsáme nuorajda Bådådjon biehtsemánon 2009. Ulmmen lij juohket diedojt ja nuorajt hástet alep áhpadussaj. Ájggomussan le muoduk seminárav ásadit oarjjelsáme nuorajda.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 32. Guhkåsáhpadimpedagogihka kurssa

Sámeáhpadas ednu ja ednu guhkåsáhpadime baktu. Sivvan dasi le gå urbaniserim sámij gaskan lassán ja ienep sáme oahppe stádajn årri ja sáme áhpadasáv

gájbbedi. Dajnas le læhkám dárbbbo máhtudagáv guhkásáhpadi pedagogihkan nannit buoredittjat dán áhpadasá kvalitehtav. Kurssa lij Roandemin ragátmáno 15. ja 16. bieviyt jagen 2010 ja dáppe lidjin 26 oasseválde. Dát vusedij dárbbbo le ienep máhtudaklápptimđajmajda guhkásáhpadi vuogij hárráj. Danen le Nordlánda fylkkamánne álgadam prosjevtav dagátjit kurssarájdov sáme guhkásáhpadi hárráj aktisattjat Globalskávllájn mij le nanos aktorra guhkásáhpadien.

Vásstediddje: Nordlánda fylkkamánne

Doajmma 33. **Ávddánahttemprosjækta Nuortta-Trøndelága fylkkasuohkanin**

Nuortta-Trøndelága fylkkasuohkan ájggu, guovloj aktørran, láhtjet dilev nav vaj modella ávddánahteduvvi aktidittjat áhpadasáv 13-jahkásasj skávllávdtsemin ja alep áhpadasán, ja dájmajt ávddánahttet gánná giella ja kultuvrramáhtudahka aktan gehtjaduvvi. Fylkkasuohkan le dájna duogátjijn álgadam prosjevtav plánitjiet gáktu fylkka aktan ietjá aktøraj galggá sáme gielav ja kultuvrav nannit. Jagen 2010 le prosjektajádediddje virgádum ja stivrimjuogos nammaduvvam. Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta le jagen 2010 juollodam rudájt dán prosjevtav oasseruhtadibmáj.

Vásstediddje: Nuortta-Trøndelága fylkkasuohkan

Doajmma 34. **Bagádallam joarkkaskávlájn oarjjelsáme guovlojn**

Sámedigge le ájggomussan guoskadaládum fylkkasuohkanij aktisajprosjevtav álgadit bagádallamdievnastusáj hárráj joarkkásáhpadasájn oarjjelsáme guovlojn.

Vásstediddje: Sámedigge ja guoskadaládum fylkkasuohkana

letjá gielladájma

Doajmma 35. **Sámegiela ælládahttem márkkosáme guovlojn Oarjje-Trámsán ja Nuortta-Nordlándan**

Márkkosáme guovlo Oarjje-Trámsán ja Nuortta-Nordlándan le giela ja kultuvra hárráj læhkám dættovuolen stuorra sebrudagás. Sáme giellasuorgge mij aneduvvá le ienemusát nuorttasámegiella. Mañemus lågijt jagijt le guovlon læhkám dábmaris sáme birrusa ma li sáme giela ja kultuvra ælládahttemijn, bisodimijn ja ávddánimijn barggam. Várdobáiki sáme guovdátjin ja sáme festiválan Márkomeannu li ájnasa dán ávddánahttemin læhkám. Sæmmi aj gullu mij guoskaldallá sáme duojev ælládahttet ja nannit dán guovlon. Gå Loabaga suohkan sáme giellalága háldadusguovlluj bádi jages 2009, ja gå le giellaguovdásj suohkanij ásaduvvam le stuorra ávkken giellaávddánahttemijn.

Giela ávddánahttemin dájna guovlojn le huoman moadda hásstalusá. Sierra dárbbbo le ásadi æjvvalimsajiet gánná máná, nuora ja állessjattuga máhtti aktan tjáhkanit same gielav nannitjiet ja ávddánahtátjiet, buojkulvissaj giellabiesijt.

Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta ájggu rudájt biedjat sámegiela ælládahttembargov nannitjiet márkkosámeguovlon. Nordlánda fylkkamánne sjaddá guovdátjin dán bargon.

Vásstediddje: Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Doajmma 36. **Lullesáme giela ja kultuvra ælládahttem**

Barggo- ja sebrudahttemdepartemænnta juollodij jagen 2009 500 000 krávná ávddáprosjektaj Gálldásáme kultuvra rájáj rastá. Prosjevtav alluj li pilotprosjevtav tjadáduvvam æjvvalimsajij ja værmádagáj ásadimij. Ságájdahhttemij, álmuktjáhkanimij ja kursaj baktu divna gálmá rijkajn le dættodum plánit ja definerit prosjektadájmajt ma li gálldásámij ietjasa vuorddemusáj ja vuojnoj vuodon. Ierit ietján de le ávddáprosjevtav baktu guoradaládum gudi ulmutja gálldásáme gielav, kultuvrav ja duojev máhtti.

Ávddáprosjevta duogátijjn le 3-jahkásasj rájájrástá prosjækta ávddánahtedum. Prosjækta le oadtjum ruhtadimev Interreg Sápmis nasjonála ruhtadimijn Suomas ja Vuonas. Prosjæktavásstediddje le Lullesáme musea ja Anára musea. Prosjevta oajvveulmen le nannit ja ávddánahttet gáldásáme kultuvrav, gielav ja iesjdábdov rájájrástá vuojoj milta Suoman, Vuonan ja Ruossjan. Prosjækta le aktisasj barggo Lullesáme musea Vuonan, Sámi oahpahusguovddáš Suoman (Oajvvepartner) ja Lujávve virggeskávllá nr. 26 Ruossjan.. Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta le juollodam 700 000 krávná prosjæktaj jagen 2010. Sámedigge le juollodam 100 000 jagen 2009 dán prosjæktaj, ja 300 000 jagen 2010 Lullesáme musea vuodovuosádussaj.

Vásstediddje: Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Doajmma 37.

Bihtámsáme giela ja kultuvra ælládahttem.

Dálla ælla álos, ja jus vil soames Vuonan, guhti bihtámsámegiela máhtta. Sæmme báttá le tjalmostibme lassánime bihtámsáme giela ja kultuvrav bisodit. Bihtámsáme guovdásj Duoddara Ráffe barggá bihtámsáme giela ja kultuvra ælládahttemijn. Guovdátijj le rudá juollodum Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartementas bihtámsáme giela ja kultuvra birra diedoijt juogádittjat ja kurssadájmaid.

Árran julevsámeguovdásj le bihtámsáme musea dájmas ávdásvásstádusáv . Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartemænnta rudájt Árran julevsámeguovdátijj juollodij jagen 2009 ávddáprosjæktaj ulmijn bisodittjat, ávddánbuvtátjit ja ælládahtátjit sáme bájkkenamáj adnemav bihtámsáme guovlon.

Vásstediddje: Ádástuhttem, háldadus- ja girkkodepartemænnta

geavahit
adnet
nuhtjedh

ADNET:

Buoreddit almulasj ásadusáj fáladagáv sámegiellaj juohkka sebrudakoasen

Máhtudagá sámé ássjij ja –giellaj hárráj stáhtalasj, guovlulasj ja suohkanlasj dájmaj le ækton jus sámé álmuk galggá oadtjot buorre ja sæmmiárvvusasj dievnastusájt. Buorre kvalitehtta dievnastusfáladagán gájbbet gávnnuji bargge gejna le sámegiela ja –kultuvra máhtudahka. Danen birriji almulasj ásadusá vásstedit sámé ássjij máhtudagáv ietjas organisasjavnán lasedit.

Sámelága giellanjuolgadusá le ájnnašamos vædtsak gá galggá buorre dievnastusájt buktet sámé addnija. Danen le ráddidus miedek giellaháldadimguovlov ájn vil stuoreddit. 2006 rájes le giellaháldadimguovllo stuoredum gálmájn suohkanijjn, Divtasvuodna, Snáasa ja Loabát. Røyrvik suohkan Nuortta-Trøndelágan le 2010 biehtsemáno áhtsám bessat giellaháldadimguovlluj.

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta le, aktan ietjá departementaj ja rádádallamij baktu Sámedikkijn, jáhtuj biedjam sámelága giellanjuol-

gadásj rievddamav. Gá báhtusa dán tjadádimes gávnnuji de galggá árvustaláduvvat jut giellanjuolgadásá birriji rievddaduvvat.

Sihkarasstemdiehti jut stáhtalasj etáhta vásstedi sámé ássjij ja sámegiela máhtudagáv ietjasa organisasjavnájn buoreddit li moadda departementa dættodam vuojnnusij buktet sámepolitihkalasj ulmijt juollodimgirrijnis vuolep etáhtajda, duola dagu Fylkkamánnijda, NAV, Varresvuodaviddnudagájda ja Áhpadusdirektoráhttaj. Departementa galggi ájgev miehtáj árvustallat makta le dárbbu sámepolitihkalasj ulmijt vuojnnusij buktet juollodimgirrij baktu vuolep etáhtajda.

Sihkarasstemdiehti buorre ja sihkar dievnastusfáladagáv sámé addnij gáktuj le stuorra dárbbu sámé dálkájda. Máhtodepartemennta le jagen 2010 juollodam 1 millijavná krávná aktisasj barggij Sáme allaskávlá, Bådådjo allaskávlá, Nuortta-Trøndelága allaskávlá ja Oslo allaskávlá gaskan váj aktan galggi sámé dálkkááhpadusáv ávdánahttet. Vijddábut le Varresvuoda- ja huksodepartemennta ietjas barggodokumentajn Varresvuodaviddnudagájda gájbedam dálkkádievnastusá galggi ásaduvvat pasientajda gudi dav dárbahti ja jut dájma jáhtuj galggi biejaduvvat ma nanniji barggij giella- ja kultuvramáhtudagáv sámé álmuga vuoksuj.

Lasedimdiehti sámé giella- ja kultuvrradádjadusáv politijan barggá Politija-- ja lensmánneetáhtta dan vuoksuj jut barggij sámé giella- ja kultuvrradádjadus galggá nanniduvvat diedoj, kursaj ja áhpadusfáladagáj baktu. Kriminalhuvso guovdásj háldadus le

sierra vuorodimsuorggen vuorodam sáme gielak aspirántajt giddagisskávlláj áttjudit, ja le barggo-juohkusav ásadim mij galggá sáme giddidum ja duobbmikum tjáhkkihimdilev tjadádít.

Diedo sáme giellaj sáme addnijda le guovdátjin jus galggá duhtadahte fáldahka. NAV, Værroetáhtta ja Rijddorádij sekretariáhtta li barggamin dieđojt sáme giellaj jårggálit.

Ráddidus le sáme gielak diehtujuohkemav ietjas næhttabájken regjeringen.no lasedam, ja ulmme le dáv vijddábut lasedit. Dan diehti le sierra sáme jårggálievnestus ásaduvvam Departementenes servicesenterin (DSS).

Dættoduvvá sáme giellaj anov lasedit girkkolasj dievnastusáj baktu, duola dagu jubmeldievnastusáj tevstaj jårggálievnestus ja sáme tevstaj hiebadime baktu, ja rámatjårggálievnestus iesjuhtik giellaj. Sierra oarjjel-sáme tjoaggulvis le aj ásaduvvam.

Ájnas le jut sáme terminologija láhkajårggálievnestus ja almulasj háldadimen le sáemmilágásj váj aktak ij dárbaha juorrulit makkir terma li dájman, ja makkir dáro bágojda ja moallánagájda da vásstedi. Dæno suohkan le 2006-2009 ájggudagán vásstedam muhtem prosjevtas man ulmme lij sáme láhkatermajt ávddánahttet. 2010 jage rájes le suohkan vat ádá prosjevtav jáhtuj biedjam váj ájn vil ienep láhkatermajt ávddánahttet. Prosjektta le ruhtaduvvam duola dagu Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkes. Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartemennta galggá dal sáme láhkatevstaj dáhkki-damárnigav ásadit, vuostatjin gæhttalimárnigin.

Jut sáme gielaga aj galggi bessat ádá IKT-technologijav ávkkít le ájnas sebrudakoassásstemij ja sáme giellaj ávddánahttemij. 2010 jage rájes li gájka stáhta dájma ma galggi vijddásap rievddamij, ádáásadimij jali vijddábut ávddánahttema baktu, állásit sáme bokstávajt dibddet adnet.

Giellateknologija le viehka ájnas giellaávddánahttembargon. Divvun-prosjekta le sáme giellavædtsagijt ávddánahttem duola dagu elektrávnálasj duollatjállem, korrektuvrraprográmma ja pedagogalasj prográmma sáme giellajda, 61. dájma milta. Sihkarasstemdiehti nuortta-, julev- ja oarjjelsáme giellajt ielle adnogiellan le Ráddidus oajvvadam 4,7 millijávná juollodit jagen 2011 stuoves doajmma- ja

ávddánahttemorganisasjåvnáv ásadit Divvuna birra.

Råmså universitehta Sáme giellateknologija guovdásj (Giellatekno) galggá giellateknologijav dahkat grammatihka vuodon sáme giellajda ja ietjá nuorttalap giellajda, dagu tækstategiehtaprográmma, pedagogalasj prográmma, digitála báhkogirje ja dahkojiedna. Ádástuhttem- háldadus- ja girkkodepartemennta le jagen 2010 guovdátjij rudájt juollodam muhtem prosjektaj mij galggá guovte- ja moattegielak tærmalistajt dahkat, báhkolistajt ja báhkosiiddemtjåhkijt.

Tjuovvovasj ulme galggi vuosedit gáktu sáme gielak almulasj dievnastusáj galggi vijddábut ávddánahtteduvvat:

- **Nuortta- julev- ja oarjjelsáme terminologijav ávddánahttet varresvuoda- ja huksodievnastusáj, politijan ja kriminalhuvson ja almulasj háldadusán ietján**
- **Buorre sáme gielak varresvuodadievnastusáj sáme mánájda ja nuorajda ásadit**
- **Sáme gielak varresvuodadievnastusáj vuorrasap sámijda sihkarasstet**
- **Sáme giellaj riektá kriminalhuvson galggi duodastuvvat**
- **Buorre ja doajmme sáme dálkádievnastusáj ávddánahttet**
- **Sáme dálkáj áhpadusáj ja dáhkki-damárnigav oadtjot sadjásis**
- **Sáme giella- ja kultuvra kursajt dahkat almulasj barggijda.**
- **Almulasj háldadime báhkolistajt nuortta- julev- ja oarjjelsáme giellaj ávddánahttet**
- **Departementaj næhttabielijt nuortta- julev- ja oarjjelsáme giellaj ávddánahttet**
- **Buorre árnigijt ávddánahttet lágaj, njuolgasusáj ja almulasj dokumentaj jårggálievnestus hárráj nuortta-, julev- ja oarjjelsáme giellaj**
- **Dáhkki-damárnigav ásadit lágaj gáktuj ma li sáme giellaj jårggáluvvam**
- **Bærrájgæhttamárnigijt ásadit sámelága giellanjuolgasusáj tjuovvoma gáktuj**
- **Sihkarasstet stáhta etáhta adnuj váldi prográmmajt ma sáme bokstávajt dáhkki-damárnigav**
- **Sihkarasstet almulasj regisstaras sáme bokstávajt dáhkki-damárnigav**

Ulme guoski doajmmapládnaággudahkaj ja konkretiseriduvvi doajmmaplána dájma baktu. Doajmmapládna galggá jahkásattjat ádástuhteduvvat sierra stáhtusrapporta baktu.

Sámelága giellanjuolgasusá

Sámelága giellanjuolgasusá mierreduvvin jagen 1990, ja jáhtuj biejaduvvin jagen 1992. Sámelága § 1–5 mierret sámegiella ja dárogiella li avtaárvvusaj giella ja galggi avtadássásattja sámelága goalmát kapihttala milta. Muhtem mærrádušá sierraláhkáj guoski sámegiellaháldadimguovlluj, madi iehtjáda ælla navti geográfalattjat gártjeduvvam. Muhtem mærrádušá guoski sierraláhkáj suohkanijda, madi iehtjáda vas stáhta ja guovlulasj oajválattjajda. Stáhta ja guovlulasj almulasj ásadusájn li aj vælloggisvuoda, duola dagu le vijdedum riektá sámegiellav adnet varresvuodasuorgen, ja lága ja njuolgasusá ma sierraláhkáj guoski álles jali ásiht sámegiellav, galggi sámegiellaj járggáluvvat.

Sámelága giellanjuolgasusá vaddi addnijda giellalasj riektájt almulasj orgánaj aktijvuodan. Dát guoská njuolgasusá, diedoj ja sjiemáj járggálibmáj sámegiellaj, riektá vásstádušsaj sámegiellaj, vijdedum riektá sámegiellav adnet riektásysteman ja varresvuoda- ja sosialsuorgen, girkkodievnastusá ájnegas almatijda, riektá oahppopermisjávnnáj ja riektá sámegiella áhpadussaj.

Sámelága mærrádušá li binnemus mærrádušá. Gájka almulasj orgána hasoduvvi sámegiellagijtt vuorodit, aj vijddásappo gá láhka gájbbet.

Doajmma 38.

Sámelága giellanjuolgasusáj tjadádibme

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta vásstet sámelága ávdás, aktan giellalágaj goalmát kapihttalin. Sámelága árvustallama vuodos 2007 jages ja gá sámelága giellanjuolgasusáj háldadimguovllo le vijdeduvvam julevsáme ja oarjjelsáme giellaguovlluj le departemennta jáhtuj biedjam sámelága giellanjuolgasusáj tjadádimev. Dát dagádušvva aktan ietjá departementaj ja Sámedikke rádadallamijn.

Jus sámelága giella njuolgasusá galggi rievddaduvvat mierreduvvá manjel gá tjadádibme le álliduvvam 2011:n.

Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

Sámegiellak bargge almulasj háldadusán

Doajmma 39.

Dálkkááhpados ja dálkáj dálkkidibme

Máhtodepartemennta le jagen 2010 juollodam 1 millijávná krávná aktisasj barggij aktan Sáme allaskávlá, Bådádjo allaskávlá, Nuortta-Trøndelága allaskávlá ja Oslo allaskávlá gaskan váj aktan galggi dálkkááhpadosáv sámegiellaj ávdánahttet. Departemennta dættot ásadusá galggi vuorodit aktisasj bargov váj fáhkamáhtudahka tjoahkkiduvvá ja nannusap fáhkabirrasa ásaduvvi ma tjoahkkáj sámegiella dálkkááhpadosáv nanniji. Rudáj adno galggá aktan plániduvvat ásadusáj gaskan, ja galggi aneduvvat fágalasj ávdánaibmáj, guoradallamijda, aktisasj barggotjáhkanimijda jnv.

Vásstediddje: Máhtodepartemennta

NASJONALT TOLKEREGISTER le állersijkalasj listo dálkáj aktan sijá máhtudagáj. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) le nasjonála fáhkaoajválasj dálkkuma gáktuj almulasj suorgen ja Nasjonalt tolkereregistera æjgát. Nasjonalt tolkereregister le ávkken dálkkáaddnijda dáppe: www.tolkeportalen.no. Stáhtaduodastum dálkáj aktan iehtjáda, bessi dán regisstarij.

Hiehtediededibmedienvastus

Sámedigge le lággnim sámegielak álmuk dárbađ doajmme hiehtediededibmedienvastusáv. Danen gá Justisdepartemennta vásstet aktij tjadnat hiehte-etáhtajt politi, buollemgáđjom ja varresvuolta de li sij jádedam bargov aktisasj hiehtenummarav ásadit ja aktisasj sentrálajt dajda gálmá hiehteetáhtajda. Guoradallam ávddán biejaduváj biehtsemáno 15. biejeve 2009 ja buorren gávnna gájka hiehtediedádusá manni 7 jali 8 aktisasj hiehtesentrálajda, ienni gá udnásj 69 sentrálajda. Jus sjaddi binnep sentrála ma aj li aktisattja dajda gálmá hiehteetáhtajda, de jáh-kedahte nahká ienep sámegielak barggijt áttjudit. Guoradallam le vijdes guláskuddamin læhkám.

Sámedikke rádadallamijn le Justisdepartemennta árvvaladdam:

- Sámij vejulasjvuoda sámegiellaj viehkev oadtjot udnásj hiehtesentrálajn
- Gáktu máhtta hiebadit jut hiehtediededibmedienvastus rievddá badjelnammadum guoradallama milta.

Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap le mañjela bærrággæhttjam 110- sentrálav Hammerfestan ja suohkanijt Finnmárkon ma li sáme giellaháladadimguovlon, gáktu hiehtediedádusá sámegiellaj vássteduvvi ja giehtadaláduvvi. Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) oattjoj aktisasj vásstádusáv ietjas bærrággæhttjamrapporttaj vuoratjismáno 6. biejves 2010 aktisasj girjen 110-sentrálas Finnmárkos ja suohkanijes Guovddagæjnno, Kárásjáhká, Unjárgga, Porsánngo ja Dædno. Vásstádus giehtadaláduvva dálla DSB:an.

Mánájsuodjalus

Doajmma 40.

Joarkkaáhpadusá árvustallam

Joarkkaáhpadus "Barnevern i et minoritetsperspektiv" le árvustaládum. Árvustallama vuodon galggá departemennta árvustallat jus áhpadusfálaldahka galggá joarkeduvvat.

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta

Doajmma 41.

Bærrággæhttjamárnigav njuolgadussan tjállet

Mánájsuodjalus galggá sáme mánáj gielalasj ja kultuvralasj gullevasjvuodav vuorodit huksomálssoamin ja biedjamin. Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta le jáhtuj biedjam bargov nannimdiehti mánáj gielav ja kultuvrav mánájsuodjalusán. Sámedikke rádadallamijn li guorrasam guláskuddamnotáhtav sáddit gánná oajjvaduvi rievddama dán njuolgadusán guládallamájggemierijn áđájakmáno 11. Biejve 2011: Forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling og forskrift om fosterhjem

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta

Varresvuoda - ja huksodievnastusá

Doajmma 42.

Dálkkádievnastus varresvuodaviddnudagáj

Varresvuodaviddnudagájda gájbbadam dálkkádievnastusá galggi ásaduvvat pasientajda gudi dav dárbađi ja jut dájma jáhtuj galggi biejaduvvat ma nanniji barggij giella- ja kultuvrramáhtudagáv sáme álmuga vuoksjuj.

Helse Nord RHF le oadtjum bargov ruhtadit ja tjadádit guovtejahkásasj dálkkáprosjevtav sáme álmuga dálkkámdievnastusáj nannimdiehti. Prosjekta le jáhtuj biejaduvvam 2010 gidá. Dán gáktuj galggá jahkásattjat diededuvvat Varresvuoda- ja huksodepartemenntaj.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemænnta

Doajmma 43.

Bærrággæhttjam

Varresvuoda- ja huksodepartemennta galggá aktan Stáhta varresvuodaoahttsijn árvustallat gáktu oahtse várajda válldá sáme álmuga riektáv varresvuodavæhkkáj, aktan gáktu riektá dárbulasj

varresvuodavæhkkáj tjuovoduvvá. Ássje le Sámedikkijn rádádáláduvvam. Departemennta le guokta hásstalusájt lággnim: Dementaj dievnastusfálaldagá bærrálgæhthttjam, ja vuorrasij medikamentagiehtadallama bærrálgæhthttjam. Bærrálgæhthttjam galggá oassen vuorrasijpáhke bargos boahhteáiggáj.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemennta

Doajmma 44. Avtaárvvusasj dievnastusá julev - ja oarjiesáme guovlojn

Varresvuoda- ja huksodepartemennta aktan Sámedikkijn galggi guoradallat gáktu avtaárvvo varresvuodadievnastusán soajttá várjida váldeduvvat julevsáme ja oarjiesáme guovlojn.

Ássje le Sámedikkijn rádádáládum. Departemennta ja Sámedigge ássjev jádedi vijddábut.

Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemænnta

KURSSAFÁLALDAHKA VARRESVUODA- JA SOCIALBARGGIJDA SÁME ALLASKÁVLÁN GUOVDDAGÆJNON. Sáme allaskávlán barggá kursafálaldagájn varresvuoda- ja sosialbarggijda. Kursu ulmme le bargge sosial- ja varresvuodadievnastusán galggi ienep máhtudagájt sáme kultuvrra gáktuj oadtjot.

SEMINÁRRA SÁME KULTUVRADÁDJADUSÁ GÁKTUJ. Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) ásat seminárv sáme kultuvrradádjadusá gáktuj barggijda Helse Finnmárkon. Seminárre ásaduvvá avtatrajes ja bájkálettat. 400-500 bargge Hammerfesta ja Girkkonjarga skihppijviesojn ja gájka psyhkalasj varresvuodasuodjalusá ja gárevsælgga klinihkan li juo kursav tjadadam.

Doajmma 45. Gárgadisbáhkogirjásj varresvuoda- ja huksodievnastussaj

Sámedikke prosjektarudáj le gárgadisbáhkogirjásj dagádum mij galggá Porsángo vuorrasijsijdan aneduvvat. Girjásj lulu giehpedit guládallamav sujttárij ja sáme pasienta/lagámusá gaskan ásadusán ja suohkanvarresvuodadievnastusán. Girjásj almoduvvá dáppe 2010 tjavtja: www.helsedir.no

*Vásstediddje: Varresvuoda- ja huksodepartemennta/
Varresvuodadirektoráhtta*

Barggo- ja álkkádusháldadus

Doajmma 46. Diedo sámegiellaj NAV:an

2009 gidá ásaduváj sierra sáme menytjuogga nav.no:an. Sáme bielijn gávna fáktádiedojt barggo- ja álkkádusháldadusá dievnastusáj ja ruhtadárjaj gáktuj aktan guoskavasj sjiemáj.

Barggo- ja álkkádusetáhtta galggá barggat dan vuoksjuj jut da diedo ma ienemusát átsáduvvi www.nav.no næhttabájken etáhta doarjjaárnigij ja addne riektáj birra galggi gávnnut sámegiellaj. Duodden járggál barggo- ja álkkádusháldadus ietjas oajvvebrosjyrajt sámegiellaj. Barggo- ja álkkádusháldadus vuorot gájkinávdemusát nuorttasámegiellaj járggálit.

Barggo- ja álkkádusháldadusá suorgen ávddánahteduvvi sáme terma mañenagi sáme terma tevstaj járggálime baktu. Sæmme báttá gá diedo nuorttasámegiellaj járggáluvvi, de Barggo- ja álkkádusetáhtta ádá bágojt gávnná suorgen gánná sáme bágo ja moallánagá ávddála li vádnunam.

Váj dá terma sjaddi nav buore ja hiebalgis gá máhttelis, sihtá etáhtta ávkkít sámegiellak tærmaávdánimev mij dáhpáduvvá gá sámegiellak bargge ja addne æjvvali. Værmástahka sámegiellak barggij vijdes máhtudagáj járggáldiddijit viehkedi ja bukti vuojnojt makkir terma lulun aneduvvat iesjuhtik suorgen.

Vásstediddje: Barggo- ja álkkádusdirektoráhtta

Doajmma 47. **Addneguoradallama**

Barggo- ja álkkádusetáhtta galggá bájkálasj add-neguoradallamijt sáme giellaháldadimguovlojn tjadádit. Dáj báhntusa galggi vuodon etáhta dievna-
tusfálaldagá kvalitehta ávddánahttemin.

Manep lahkke jagen 2009 tjadáduváj vuostasj bále webbagooradallam sámeigiellaj NAV-kontávrájn ma li sáme giellaháldadimguovlon Finnmárkon. Kontávrá ma oassálasstin lidjin NAV Dædno, NAV Guovddagæjnno, NAV Kárásjáhká, NAV Porsánngo, ja NAV Unjárgga. Addne gatjádúvvin makta adni NAV-kontávráv rahpasin mij guosská aktijvuodav válldet NAV-kontávrájn sámeigiellaj ja vásstádusáv oadtjot sámeigiellaj.

Addnij mielas le buorre mudduj vejulasj sjehtadallat tjáhkánimev bagádallijn/ássjegiehtadallijn guhti sámás. Ja sæmmi láhkáj buorre mudduj bessi NAV-kontávráj riñngut ja aktijvuodav válldet NAV-kontávrán sámeigiellaj. Ij la ga sæmmi láhkáj mij guosská tjálllet ja oadtjot vásstádusáv sámeigiellaj girje baktu.

Sáme addneguoradallama li ávddánahttema vuolen, ja galggi jahkásattjat tjadáduvvat. Boahtteájggáj galggi aj NAV-kontávrá julev- ja oarjjelsáme guovlon guoskaduvvat.

Vásstediddje: Barggo- ja álkkádusdirektoráhtta

Girkko dievnastusá sámeigiellaj

Vuona girkko Sáme girkkoráde le Girkkotjáhkánime orgádna sáme girkkoiellema gáktuj. Ráde galggá ávdedit, suoddjit ja aktijdit sáme girkkoiellemav. Sáme girkkoráde aj vuorot sámeigielav vuojnnusij buktet girkkon. Sáme girkkoiellema strategipládna le strategidokumennta Vuona girkko sáme girkkoiellema hárráj. 2012-2016 pládna le guláskuddamin læhkám ja vuordedahtte giehtadaláduvva Girkkotjáhkánimen 2011 vuoratjismáno. Sáme jáhkkoáhpadásá pládna le duodden badjásasj jáhkkoáhpadáspládnaj Jubmel vaddá – mij juogatjip, mij mierreduváj Girkkotjáhkánimen 2009. Sáme jáhkkoáhpadásá pládna galggá viehken váj sáme mánáj ja nuoraj jáhkkoáhpadás sijá sámevuodav nanni.

Doajmma 48. **Rámátjårggålime doarjja**

Ájgij tjadá le Vuona Rámátsiebrre oadtjum dárjav rámattevstaj járggålímáj ja hiebadímáj nuortta-, oarjjel- ja julevsámeigielajda. Dálá Oabme testamænnta nuorttasámeigiellaj dárkestuvvá.

Vuona Rámátsiebre doarjja joarkeduvvá 2010 jahkáj, ja duodden le girkkohærrá friddja oastedum 30 pst virgen kapasitehtav nannitjit. Dálá barggi ádá Oabme testamænta járggålímijn nuorttasámeigiellaj. Ulmme le járggålímme galggá rijkkarájáj rastá aneduvvat, ja aktan barggi rámatsebrij Suoman ja Svierigin. Duodden le unnep prosjevtasj oarjjelsámeigielá gáktuj jádon gánná muhtem välljiduvvam rámattevsta járggålúvvi.

Vásstediddje: Ádásmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta/Vuona Rámátsiebrre

Doajmma 49. **Sáme tjoaggulvis oarjjelsáme giellaguovlon gæhttjalibmen (2009-2012)**

Vuostasj sáme tjoaggulvisráde välljim lij girkková-
lájima aktijvuodan 2009 tjavtja. Bæjválasj jádediddje le virggáj biejaduvvam bielle virgen. Sierra sebrulasjregisstar le dagádum tjoaggulvissaj, gánná dálá li 221 sebrulattja tjáledum (2011 ádájakmáno). Ávddálijguovlluj barggi dan vuoksjuj jut dáv lågov lasedit galggá. Forskrift 11. desember 2008 nr. 1317 om ordning for samisk menighet i sørsamisk språkområde le oarjjelsámeigiellaj járggålúvvam.

Vásstediddje: Ádásmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta/Nidaros bisspagoovllo

Doajmma 50. **Jubmeldievnastusá tevstaj járggålímme/hiebadímme**

Liturgija iesj guhtik sámeigiellaj galggi sierra ålgus vatteduvvat ja e avta liturgijagiehtagirjáj galga tjoahkkiduvvat. Nuorttasáme liturgija li dáhkkidum ja galggi 20101 guovvamáno almoduvvat.

Julevsáme liturgija guláskuddamij sáddiduvvin 2009 tjavtja. Dáhkkidimbarggo le 2011 gidán jádon ja galggá gæhttalit almodit 2011:n.

Niellja Vuona girikko liturgijajs li oarjjelsámegeiellaj járggáluvvam (allamæssoliturgija, gássta, hedja ja hávddádibme). Dát barggo ij la álliduvvam. 2011:n le oarjjelsáme liturgijabarggo ganugahteduvvam gá vájlluji bargge. Oarjjelsámegeiela sálmmaávddánibme joarkká.

Vásstediddje: Ádåsmahthem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta/Girkkoråde/Sáme girkkoråde

SÁMEDIGGE LE DOARJJUM "Bibelboka mi" for 4-áringer" járggálimev nuorttasámegeiellaj. Dat le ádstibme girjes "Min kirkebok/ Mu girkogirji" mij 1990:n almoduváj. Duodden sihtá Sámedigge girje galggá julevsámegeiellaj ja oarjjelsámegeiellaj aj járggáluvvat.

Værroetáhtta

Doajmma 51. **Værroetáhtta – vijdedum fáladahka sámegiellaj**

Ienemus anedum sjiemá ja blankehta li nuorttasámegeiellaj járggáluvvam ja vatteduvvi sidjij gudi ánode. Sjiemá ja diedo sámegiellaj aj almoduvvi værroetáhta nehtabielijn. 2010 biehtsemáno ádá áhtsámfunksjávnná jáhtuj bádiij værroetáhta næhttabielijn man baktu le álkkep sámegiellak dokumentajt gávnnat. Værroetáhtta galggá vijddábut sjiemájt ja diedojt sámegiellaj hiebadit, ja dájt vuojnusij biedjat etáhta næhttabælláj. 2010 nalluj galggá etáhtta árvustallat jut stuoráp oasse næhttabielijs galggá ienep gielajda ávddánbuvteduvvat. Dalloj árvustaláduvvá ienep járggálit sámegiellaj.

Værromákse bessi sámegiellav válljit gá Værrodiedojn válddi aktijvuodav, ja de bessi sámegiellak ássjegiehtadallijn ságastit.

Etáhtta le rutijnajt ásadam gá dokumenta sámegiellaj járggáluvvi ja ádåsmahteduvvi. Sjiemá ma álu aneduvvi (duola dagu nammaválljim, jáhtem, værrokárttá) ja sjiemá ma sámijda guoski (duola dagu sjiemá ma vuodoæládusájda, boatsojsujttuj tjanáduvvi) li járggáluvvam. Sjiemá jahkásattjat ádåsmahteduvvi.

Sámegiellak sjiemá e máhte elektrávnálattjat sáddiduvvat. Sivva le Oppgaveregisteret ij sámé bokstávajt dáhkida. Sij gudi páhperværrodiedádusáv sámegiellaj oadtju, oadtju aj dokumentajt PDF-formáhtan sámegiellaj Altinn:an. Mihtto le værrodiedádusáv galggá bessat elektrávnálattjat sáddit sámegiellaj aj. Gehtja ietjá dájmvav.

Vásstediddje: Værroetáhtta

Kriminalhukso

Doajmma 52. **Sámegiellak giddagisbarggijtt áttjudit**

Kriminalhuvso guovdásj háldadus le vuorodam sámegiellak aspirántajt giddagisskávlláj sierra vuorodimguovllon gá Kriminalomsorgens udanningssenter (KRUS) stivrriji. Ulmme le juohkka jage galggi áttjudit mierredam lågov aspirántajs gudi sámegiellav bukti.

Jagen 2008 niellja sámegiellak aspiránta dáhkkiduvvin giddagisskávlláj, guovtes tjadádibá áhpadasáv Tråmså ja Tjáhtjesuollu giddagisájn. Jagen 2009 akta sámegiellak aspiránnta giddagisskávlláj álgij.

Tråmså giddagisán li gálmma sámegiellak bargge. Tråmså giddagisán li duodden gietjav bargge gudi li kursav tjadádam sámegiellan. Guovtes sijás galggaba aj joarkket vijddásap giellakursajda Sáme giellaguovdátja baktu Álmåjvákken. Tjáhtjesuollu giddagisán libá guovtes gudi sámegiellav bukteba.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 53. **Kriminalhuksoguovdásj sámegiela ja kultuvra máhtudagáj**

Justis- ja politidepartemennta/Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KSF) le barggojuohkusav vuododam mij galggá sáme tjáhkkihiddij ja duobbmikum giddegisdilev tjadádit. Barggojuogos galggá duola dagu:

Árvustallat gáktu kriminalhukso tjadát iesjguhtik stráfamærrádusájt dagu giddagis, bisodibme, sebrudakstráffa jnv, sámijda gudi li duobbmikum.

Oajvvadit konkrehta oajvvadusájt gáktu kriminalhukso buoremus láhkáj luluj várajda válldet sámegiela tjáhkkihiddij/duobbmikum váj ulmme stráffumijn tjadáduvvá, dán aktijvuodan aj árvustallat jus luluj sierra giehtagirje dagáduvvat juohkusij.

Dárbulasj máhtudagáv ja kapasitehtav árvustallat sáme máhtudakguovdátja gáktuj Råmsån jali Finnmarkon, dán vuolen aj konkrehta oajvvadusá gáktu sámegiela barggijttájt ja barggijttá gudi sáme kultuvrav dábdidi. Juogos galggá guoradallat makta hiehpá máhtudakguovdátjav ásádit integreeridum oassen Råmså jali Finnmarko kriminalhuvvos.

Åhtsát diedojt gáktu ietjá etáhta giellaháldadimguovlon praktihkalattjat ietjasa gájbbádusájt sáme álmme ga gáktuj állidi. Bierrí aj guoradaláduvvat jus kriminalhukso Svierigin ja Suoman sierralágásj dájmajt tjadát.

Økonomiav ja háldaduslasj dárbov árvustallat juohkka oajvvadusán mij oajvvaduvvá.

Barggojuogos galggá rapportastis vaddet KSF:aj 2011 nalluj.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Rijddorádij sekretariáhtta

Doajmma 54. **Sámegiella rijddorádijn**

Rijddorádij sekretariáhtan li muhtem diedo sámegiellaj, valla le dal tjadádime jut dárbahuvvá ienep diedo sámegiellaj lehkusa brosjyja jali nehtan. Brosjyrratevsta ja plakáhta li dal nuorttasámegiellaj járggáluvvam ja li gárvvása prientitjit. Ulmme le gájka sámegiela galggi mañenagi gábtjáduvvat.

Vásstediddje: Rijddorádij sekretariáhtta

Politija

Doajmma 55. **Buoreddit sámegiella ja –kultuvrradádjadusáv politijan**

Diedoj/kursaj/áhpadusfálaldagáj baktu galggá buoreddit sámegiella ja –kultuvrradádjadusáv barggij gaskan politi- ja lensmánneetáhtan.

Ádå instruksa le dagádum mij guosská lijggegáloj máksem sámegiela ano diehti. Instruksa guosská suohkanijda ma Sámelága giellaháldadimguovlluj gulluji, Sámelága § 3-1, pkt 1 milta, ja boahtá instruksa sadjáj mij lij ádájakmáno 29. bieives 1999. Instruksa rievddama diehti bæssá åhtsát vijdep gálojt, dat ienep dáhkkit lijggegálojt gá sámegiella le sæmme dásen gá dárogiella. Duola dagu lijggegálo stráffaássjegiehtadallamin li fáron. Politidirektoráhtta dal oadtju ávdåsvåsståduusáv rudájt juollodit åtsålvísá milta, ávdåla lij Alle-Finnmarko politiguovlo duogen.

Finnmarkon gånå le stuorra sáme álmme, ij le gájbbedum hasodit åhttsijt sáme giella- ja kultuvramáhtudáj rabås virgijttá åhtsát politijan. Standard almodimtæksta dánna soajttá ietjájduvvat.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 56. **Sámegiella nannim politijan**

Politidirektoráhtta galggá tjuovnovasj dájmajt jáhtuj biedjat nannimdiehti sámegiela politijan:

- Kárttit makkir giellamáhtudahka gávnnu guovtegiela guovlojn. Gå diehtá majt bargge bukti de le álkkep vuorodit gággu le ienemus dárbo dájmaida.
- Fállat persåvnålasj ságájdahttemav nuorttasámegiellaj åhttsijda Politilaskåvllåj gejna le nuorttasámegiella iednegiellan.
- Fállat joarkkaåhpåduusá eksåmav nuorttasámegiellaj gå bargge gejna le nuorttasámegiella iednegiellan sihtá sivijla åssij joarkkaåhpåduusáv válldet.

Vásstediddje: Politidirektoráhtta

Doajmma 57. **Sadjihij biedjat sámegielaht** **elektrávnálasj prográmmajn**

Ulmme le sámegiela galggi sadjihij biejaduvvat ás-sjegiehtadalleprográmmajn ma aneduvvi álmuga aktijvuodan. Sierraláhkáj le ájnas jut vælggogis-vuoda ja riektá stráffaássjegiehtadallamin ja ietjá oajválasjdago lulu sámegielaht ja viettjaduvvat. Doajmma dágstáldáduváj RESP:an (Rådet for elektronisk straffesakssystemer i politiet og den høyere påtalemyndighet) ragátmánon 2009. Ássje várajda váldeduvvá gá ádá stráffaássjesystema galggi hább-miduvvat. Ájnas tjuolma li tjoavddema vuolen. Gáj-kinávdemusát le dárbbó málaht hiebadit, dan vuolen formalia riektáj ja vælggogisvuodaj gáktuj.

Vijddábut de ádá instruksa javllá: "Behovet for programvare knyttet til politiets straffesakssystemer skal meldes til Politidirektoratet for en samlet vurdering."

Muhtem oasse le nuorttasámegiellaj járggáluvvam sivilriektá systeman (SIAN). Kárasjá gá Lensmánne dáv járggálimbargov tjuovvu aktan Stáhta tsæhkka-limguovdátjijn.

Sadjihij biedjat sámegielaht elektrávnálasj prográmmajn sjaddá dal oassen gá ádá stráffaássjesystema politijan galggi dagáduvvat.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Doajmma 58. **Sámijit Politilaskávláht áttjudit**

Politilaskávláht le ietjas guládallam- ja áttjudim-strategian vuorodam áttjudit ulmutjijt unneplágos, sámijit aj.

Áttjudimaktijvuohat ulmutja Bádádjo Politilaskávláht báلكkidum gæhttjaji áhttsijt áttjudit Lulle- ja Alle-Finnmárkos mæssojn/virggebjevijn joarkkaskávlá oahppijda. Sij oassálassti aktan sámegielaht politi-barggij dákkir ásadusájn Guovddagæjnon ja Kárasjá-gán. Politilaskávláht galggá joarkket vuorodit sámie áhttsijt áttjudit.

Vásstediddje: Justis- ja politidepartemænnta

Ráddidusá sámegiela **guládallam**

Doajmma 59. **Lasedit ráddidusá dokumentaj** **sámegiela almodimev**

Ráddidus galggá lasedit ádásiht, præssadiedádušáht ja ietjá diedo sámegiellaj ietjas næhttabielijn, www.ráđđehus.no. Dáv állimdiehti le járggálimbargoj juogadimdievnastus Departementenes servicesenterin ásaduvvam. 2010:n li ádássje álov lasedum. Sierra lissto julev- ja oarjjelsáme dokumentaj galggá dagáduvvat.

Vásstediddje: Ádásmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Terminologijaávdđánahttem ja **báhkogirje**

Sáme termaj ávdđánahttem le viehka guovdátjijn gá sámegielaht galggá bisodit ja nannit. Jus sámegiella galggá fágalasj aktijvuodan aneduvvat, de hæhttu fáhkaterminologija ja fáhkamoallánagá gávnntus sámegiellaj.

Sámedikken le ávdásvástáduš sámegiela normerimá ávdás ja sámie termaj dáhkkidime ávdás Vuonan. Sáme giellanammadus dat sámie termajt dáhkkit.

Terminologijaávdđánahttem ja normerim le ájnas almulasj oajválattajda gá lága, njuolgadusá ja sjiemá jnv galggi járggáluvvat. Sáme giellaávdđánahttem le hástalus gá sámie termaj dáhkkidime nav nuolet manná, sierraláhkáj lágaj járggálime aktijvuodan. Dát guosská aj sámegiela adnuj almulasj háldadimen. Mihhto le gájka dokumenta majt stáhta orgána járggáli galggi giellafágalattjat duollidum ja ádá terminologija riektá láhkáj dáhkkidum.

Doajmma 60. **Háldadusterma**

Sáme termaj ávdđánahttem le guovdátjijn gá galggá sámegielaht bisodit ja nannit. Stuurradiggediedádušáht, proposisjávnaht ja ietjá stáhta dokumentaj járggálime baktu iesjuhtik sámegiellaj ávdđáni

terma nuorttasámegeiellaj, julevsámegeiellaj ja oarijel-sámegeiellaj. Ájnas le jut sáme termaj adno almulasj háldadusán le avtalágásj vág aktak ij dárba iehpedit makkir terma li dáhkkidum, ja makkir dárogielak bágo da gávvidi. Ulmme le gájka dokumenta majt stáhta ásadusá járggáli, galggi giellafágalsj alla dásen ja ádá terminologija Sámedikkes dáhkkidum.

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta barggá dálla digitála báhkogirrijn/tærmalistajn tjoahkkimdiehti nav moadda háldadusterma gá beri máhttelis sámegeielajn. Dát galggá 2011:n álliduvvat. Tærmalissto galggá nehtan almoduvvat vág juohkahašj guhti sámegeielaj barggá galggi bessat dav návká adnet. Návti tærmmaadno avtalágátjin sjaddá, ja dat vas járggálddij bargov giehpit.

Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

Doajmma 61. Projekta sáme láhkaterma

Sámelága § 3-2, 1. ledd milta galggi lága ja njuolgadusá ma li sierraláhkáj ájnasa álles jali oassáj sáme álmugis sámegeiellaj járggáluvvat. Sámegeiela juridihkalasj termaj járggálibme le ájnas vág sihkarastá sáme juridihkalasj giella le avtalágásj vág aktak ij dárba iehpedit makkir terma li da ma li dájman, ja makkir dárogiela bágo ja moallánagá da gábtji. Dáhkkidum sáme juridihkalasj terminologija lulu ávkken gá galggá ádá lágajt ja njuolgadusájt járggálit ja navti sámmi bágojt adnet ájge miehtáj.

Dæno suohkan le jagijn 2006-2009 vásstedam prosjevtas "Samisk lovspråk". Projekta le sierraláhkáj dættodam ávddánahttet nuorttasámegeiela termajt rijddolágan ja stráffavuohkelágan. Projekta le Barggo- ja sebradahttemdepartementas, Sámedikkes ja Dæno suohkanis ruhtadam.

"Samisk lovspråk" prosjevta joarkkan álgadij Dæno suohkan jagen 2009 guovtejahkásasj prosjevtav "Samiske lovtermer". Dæno sáme giellaguovdásj ja SEG (Sámi ealáhus- ja guorahallanguovddas/Samisk nærings- og utredningssenter) prosjevtav jádedi Dæno suohkana ávdás.

Prosjevtan le ulmme ávddánahttet juridihkalasj termajt duola dagu stráffavuohkelágas, rijddolágas

ja stráffalágas nuorttasámegeiellaj. Terma galggi dáhtábasesystemmaj biejaduvvat vág bæssá termajt almoduvvat duola dagu digitála báhkogirrijen. Dáhtábásan galggi álgon vargga 3000 juridihkalasj moallánagá ja terma. Prosjekta le Barggo- ja sebradahttemdepartementas, Sámedikkes ja Dæno suohkanis ruhtadam.

Vásstediddje: Dæno suohkan

Doajmma 62. Sáme láhkajárggálimij dáhkkidamárnik

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta galggá Råmså universitehtajn ságastallat prosjevta birra gánná galggá gæhttjalit árnigav mij galggá kvalitehtav bærrájgæhttjat gá sámegeiellaj láhkatevstajt járggál, ja mij sihkarastá lága ma li sámegeiellaj járggáluvvam aj rievddaduvvi sámegeiellaj sámmi báttá gá láhka rievddaduvvá dárogeiellaj. Mihitto le gæhttjalimárnigav ásadit 2011 nalluj.

Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

Sámegeiella ja IKT

Ráddidusá ulmme le IKT-ávdánibme almulasj suorgen galggá gájkdáhkkidahtte hámev tjuovvot. Sáme aktijvuodan dát mierkki sáme bokstáva ja namá máhtti almula láhkáj almulasj regisstarijn tjáleduvvat, prográmma ma sámegeielav doarjju ávddánahtteduvvi, ja jut almulasj diedo li sajenis sámegeiellaj.

Ádá teknologija duola dagu gá dievnastusá automatiseriduvvi internehta baktu adnuj bohtá de árkkabiejvve sjaddá álkkep. Danen le dát ájnas vág sáme aj galggi bessat sebrudahkaj oassálasstet, ja aj sámegeiela ávddánahttema hárráj. Almulasj suorgge beras luluj bærrájgæhttjat jut IKT- ja næhttavuododum dievnastusá e ádá hieredimijt ásada.

Bokstáva majna li hásstalusá li Áá Čč Đđ Ŋŋ Šš ƦƦ Žž (nuorttasámegeiella) Áá Ŋŋ (julevsámegeiella) ĲĲ (oarijelsámegeiella) (ja duodden ietjá bokstáva dáj ietjá sámegeielajn ma ælla anon Vuonan). Vásedam lip buorre ávddánimev maņemus jagijt mij guosská sáme bokstávajda ja IKT. Sámegeiella le dal sadjihij

biejadum sierra vejulasjvuotán ienemus operativ-systemaj.

Udnásj stuorámuš hásstalus le sámegeiella almulasj regissterijn. Dát guosská duola dagu Brønnøysundregissterijda, Álmukregissterij ja NAV:aj. Oabme systema ælla sáme bokstávajda hiebadum, danen e namá ja adressa sáme bokstávaj riehta tjáleduvá regissterijn, ja danen ij besa addnijn sámegeiellaj guládallat, duola dagu elektrávnálasj sjiemáj baktu.

Doajmma 63. **Aktisasj bokstávvatjoahkke almulasj ásadusájda**

Sáme bokstáva e máhte aneduvvat juohkka fáhká-systeman háldadusán, mij mierkki ulmuttjij ja bájkij namá ælla duolla almulasj regissterijn. Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta mierredij 2009:n njuolgadusáv man sisadno le stáhtta ja suohkana galggi sæmme, rabás IT-standardijt adnet. 2010:n rievddaduváj njuolgadus navti váj gájbbeduváj jut UTF-8 standard, mij le bokstávvatjoahkke mij sáme bokstávajt doarjju, agev galggá aneduvvat fáhká-systemaj stuoráp rievddamijn, ádåásadimijn jali ávddánahttemijn. Dát mierkki háldadusá fáhká-systema marjenagi állagattjat sáme bokstávajt dáhkkidi.

Luodjomláhkáj de dát sjaddá ájn vihpát muhtem ájge, danen gá almulasj ásadusáj IT-systema guhkijt vihpá, ja dajt málsot le viehka gássjel ja divras. Duola dagu Altinn ja Brønnøysundregissteria li buoragit jádon UTF-8 ano gárvedimijn, valla ajtu e buvte sáme bokstávajt dáhkkidit ávddál jagen 2015.

Málsom UTF-8:aj hæhttu aktiduvvat jus galggá aktisasj barggovuojtov jáksát. Danen le mierredum dáhtálánudallam almulasj ásadusáj gaskan 1.1.2012 rájes galggá binnemusát tjadáduvvat ráddjidum UTF-8:ijn, aktan 6 nuorttasáme bokstávaj stuoráp ja unnep tevstaj. Dát ij mierkki sáme bokstáva duodaj dáhkkiduvvi almulasj regissterijn ja systemaj, valla navti ruvábút aktisasj bokstávvatjoahkkev oadtjop sadjásis. Návti gájka fáhká-systema ja dáhtámálsom dáj gaskan muhtem ájge duogen dibddi sáme bokstávajt adnet.

Gájbbedus le oajvvadum oassen njuolgadusáv forskrift om IT-standarder i offentlig forvaltning (FOR 2009-09-25 nr 1222). Dát le guláskuddamin 2010:n ja

plánaj milta galggá doajmmagoahitet ádåjakmáno 1. bieje 2011. Navti dát gájbbedus sjaddá suohkanijda ja fylkkasuohkanijda aj guosskat.

Vásstedidde: Ádåsmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta

PRIMUS le viehkenævvo mij aneduvvá gá dávvervuorká galggi gávnijt tjáledit. Dálatjij ij le læhkám máhttelis gávnijt sámegeiellaj tjáledit, danen gávne ienemus oassáj dárogeiellaj tjáleduvvi. Sáme dávvervuorká sáme kultuvrrahistávráv bisodi ja ájnas le jut gávne lulun tjáleduvvat gálmá sámegeielajda boahhte buolvajda ávken. Prosjækta Primus sámegeiellaj oattjop 250 000 krávná ABM-utviklingis jagen 2009. Ádå vattos Primusis mij doarjju UTF-8 almoduváj 2010 tjavtja, ja de bæssá divna sáme bokstávajt Primusis adnet. Lájddimtevsta ja menya galggi aj sámegeiellaj járggáluvvat.

Giellateknologija

Giellateknologija le doaresdiedalasj suorgge ja dan vuodo le duola dagu diehtoteknologija, lingvistihkka, kunstig intelligens, fonetihkka ja kognitijva psykologija. Dábálatjijat juohkep giellateknologijav dáhtálingvistihkkaj ja jiednateknologijaj. Dáhtálingvistihkan berusti álov tjáledum tevstaj analysas, man baktu oadtju ienep áhtsámvejulasjvuodajt internehtan ja automáhtalasj járggálime.

Jiednateknologija le ulmuttjij hálav dáhtá baktu giehtadallat, dat sihtá javllat jiednadábddám ja jiednadahkam. Jiena baktu effektijva láhkáj diedojt ávddánbuktá. Jiednaprogramma baktu bessu ulmuttja láhkám- ja tjállemgássjelisvuodaj moattelágásj tevstajt dádjadit, fáhkagirijis gitta avijsajda. Sáme

aktijvuodan soajttá jiednadahkam duoddeviehkkenævvon ávkkiduvvat aktan dábálasj korrekturprográmmaj ja navti liehket doarjjan gá láhká ja tjállá. Duodden luluj jiednadahkam vuodon gá áddájjgásasj dievnastusfálaldagáv galggá moatten suorgen ávddánahttet.

Giellateknologija nanni giellaávdánahttembargov. Dát guosská ádá terminologija viehkkenævo, ádá báhkogirijit dahkat ja lasedit dajt ma juo gávnnuji, ádá viehkkenævo giellaáhpadasán juohkka dásen (duola dagu digitála báhkogirje), ja vædtsaga maj baktu sámeigiella soajttá ádá aktijvuodajn aneduvvat. Giellateknologija beras luluj viehka ájnas árrangiergge gá galggá sámeigiellav nannit ja ællástahttet.

Giellateknologija mij le grammatihka nanna vuododum dagu tækstategieadimprográmma, pedagogiasj prográmma, digitála báhkogirje ja dahkojiedna le ækton jus giella galggá adnogiellan bierggit udnásj digitála værárdin. Giellan galggá viehka állo ressurasa jus galggá háldadim- ja guládallamgiellan doajmmat. Dán aktijvuodan li unneplágo giella állu ietjá dilen gá ieneplágo giella.

Giellateknologija baktu sáme giellabarggij ja giellaaddnij árkkabiejvve gæhppu ja barggo ruvábut manná. Dát guosská duola dagu korrektuvrvædtsaga váj ruvábut tjállemvigijt gávnna, masjijnna-tækstatjoahkke váj gávnna tærmmaoajvvadásájt ja járggálimij buojkulvisájt (navti ruvábut máhtta báhkogirijit tjállat), dálkáj viehkkenævo, masjijnna-járggálibme duola dagu nuorttasámeigielas julevsámeigielaj váj julevsámeigielas oahppogirij buvtadibme ruvábut manná, ja masjijnnajárggálibme sámeigielas dárogiellaj váj sámeigiella soajttá háldadimgiellan aneduvvat ienep aktijvuodan. Giellateknologija baktu galgap oadtjot ienebuv dagádum binnep bargujn.

OAHPA!

OAHPA! le ávddánahtedum Giellateknos Tråmså universitehtan ja ruhtadum Universitehtas ja Sámedikkas. OAHPA! le interaktijvalasj giellaoahpamprográmma mav Tråmså universitehta Giellatekno le ávddánahttam, ja gávnnu internehtan (<http://oahpa.uit.no>) viehkkenævvon sidjij gudi sámeigielav oahppi. Daj gudá oasseprográmmaj baktu bessi addne hárrjiddallat tállajt, bágojt ja bájkkenamájt, bágojt sájjadibme, ájnegis bágojali gárgadisá, gatjálvisájt vásstedit ja ságastallat. Muhtem prográmmajn bessi addne ráddjit báhkovaljesvuodav ietjas oahppogirje milta. OAHPA! le ietjálágásj ietjá viehkkenævojs/giella-prográmmaj gá dahkamusá li dynamalattjat dagádum, ja navti ælla miere galla hárrjiddalladahkamusá gávnnuji addnáj. Addne aj bæssa grammatihkkatjielgadásájt adnet. OAHPA! le juo dagáduvva nuorttasámeigielaj, dárogielaj ja suomagiellaj viehkkegiellan, ja 2011 nalluj svierigadárogiella aj viehkkegiellan bohtá, ja moadda oasseprográmmaj oarjjelsámeigielaj gávnnuji, vuonadárogiellaj, svierigadárogiellaj ja nuorttasámeigielaj viehkkegiellan.

Doajmma 64. Sáme duollatjállem- vædtsaga – stuoves doajmma- ja ávddánahttemorganisasjávnná Divvu- nij

Máhtdepartemennta, Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta ja Sámedigge li 2004 rájes Divvun-prosjevtav ruhtadam. Divvun le giellaviehkkenævojt ávddánahttam, namálattjat elektrávnálasj duollatjállem, korrektuvrraprográmma ja pedagoga- galasj prográmma iesjuhtik sámegiellaj. Divvun aj jiednateknologijaj barggá. Divvuna buvtaga nehtan gávnnuji, ja besa návká adnet, gehtja www.divvun.no

Sihkarasstemdiehti nuortta-, julev- ja oarjjelsáme- gielajt ielle adnogiellan juolloduvváj 4,7 millijávná krávná Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepar- tementa budsjehta baktu doajmma- ja ávddánaht- temorganisasjávnná ásadittjat Divvunij. Divvun tjanáduvvá Sáme giellateknologija guovdátjij Trámsá universitehtan. Sámedikken galggá ájn guovdásj sajen Divvuna stivrrimin.

Vásstediddje: Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkode- partemænnta

VIJDES TÆKSTATJOAHKKE LE ÁJNAS GIELLAD- UTKAMIJ ja giellateknologijaj. Vájku sáme giel- lateknologija le grammáhtalasj modellaj nanna biggidum, de li buorre tækstatjoahkke vuogas viehkkenevo, duola dagu gá barggá báhkotjoa- hkkediedojn, terminologijaj ja masjijnajárggáli- mijn. Masjijnajárggálime gáktuj li sierreláhkáj bu- ohtalakkotækstatjoahkke ájnnasa, dat sihtá javllat sæmmi tæksta moatte giellaj gávnnu. Viehka állo barggo gájbbeduvvá jus stuurra tækstatjoahke galggá ásadit, ja sáme aktivuodan le ájnas jut nav stuurra oasse gá vejulasj udnásj tevstajs tjoahkki- duvvi gá nav binná gávnnu. Sæmmi láhkáj li jie- dnatjoahkke ájnnasa gá galggá jiednavuododum prosjevtaj ja dutkamijn barggat ja ávddánahttet, duola dagu jiednadahkam, intonasjávnná dutkam, jali sáme fonetihkka.

MASJIJNNAJÁRGGÁLIBME le sjaddamin ájnas viehkkenevvon moattegielak sebrudagájn. Masjijnajárggálime systemaj baktu besa amás- gielak tevstav dádjadit, ja tevstav ádá giellaj buvtadit.

Vuonan le vargga juohka ájnna sámegiellak moattegielak, madi dássju muhtem dáttja bukti sámástit. Danen hæhttuji tjáhkanimreferáhta ja ássjepáhppára sáme ásadusájn dárogiellaj tjále- duvvat, danen gá ájge nalluj le muhtem dáro- gielak guhti dárba dokumentajt láhkát. Jus e gávnnu ressurasa ássjepáhppárijt guovte giellaj tjállet, de hæhttu dárogielav sámegiela ávdán vuorodit. Jus gávnnu masjijnajárggálibme mij buoragit dádjat sáme dokumentajt de sáme se- brudahka álkep sámegiellaj doajmmá.

Jus giela li muodugattja de le vejulasj vuogas masjijnajárggálibmesystemajt ávddánahttet. Julev- ja oarjjelsámegiellaj gáktuj le vejulasj du- ola dagu oahpponevojt járggálit nuorttasáme- gielas. Giehtakorrektuvra gálo li viehka binnep gá dábálasj járggálibme dárogielas.

Trámsá universitehta Giellatekno barggá aktan muhtem Alicante universitehta barggojuohku- sijn Spánian masjijnajárggálimijn nuorttasá- megielas dárogiellaj, julev- ja oarjjelsámegiellaj ja suomagielas nuorttasámegiellaj. Álggover- sjávná gávnnuji dáppe: <http://victorio.uit.no/cgi-bin/francis/index.php?>

Doajmma 65. **Sáme báhkogirijj kárttim ja** **ávddánahttem**

Sáme giellanammadus le dahkam listav udnásj báhkogirijis nuorttasámeigiellaj, julevsámeigiellaj ja oarjjelsámeigiellaj. Lissta dáppe gávnnu: www.giella.org.

Giellatekno, Tråmså universitehta Sáme giellateknologija guovdásj, galggá grammatihkkavuododum giellateknologijav dahkat sámeigiellaj ja ietjá nuortlasj gielajda.

Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkodepartemennta le 2010:n juollodam rudájt Giellateknolj muhtem prosjektaj gánná guovte- ja moattegielak tærmmalista galggi dagáduvvat, báhkolista ja báhkosirddemtjoahkke. Prosjekta galggá guovtegielak báhkolista jali báhkosirddemtjåhkijt dahkat (nuorttasámeigiella-julevsámeigiella, nuorttasámeigiella-oarjjelsámeigiella, ja dárogiella-nuorttasámeigiella-suomagiella gánná muodugasj tækstatjoahkke li vuodon).

Ádåstuhhtem- háldadus- ja girkkodepartemennta galggá 2011 gidá gæhttjalit aktisasj bargov ásádit guoskavasj aktøraj váj ádá dájma lulun oajvvaduvvat váj sáme báhkogirijj barggo boahhteájggáj luluj nanniduvvat.

Vásstediddje: Ádåsmahhtem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

DIGITÁLA OARJJELSÁME BÁHKOGIRJJE almo-
duváj guovvamáno 5. Biejve 2010 aktisasj bargov
gaskal Divvun II og Giellatekno. Áarjelsa-
emien–daaroen digibaakoeh grammatihkav
dájdat ja dádjat sájádum bágojt duodden vuo-
dohábmáj. Báhkogirjen li 6164 bágo, duodden li
ienemus sájádimháme aj dáppe. Verbaj, substan-
tijvaj, tállabágoj ja adjektijvaj gáktuj le addnijda
viehken biejadum tjoavddaháme ma vuosedi
gáktu bágo sájáduvvi. Báhkogirjev máhtá ietjat
dáhtamasjinnaj biedjat. Ádåstahtedum ver-
sájvnná báhkogirjes báhti mañenagi. Báhkogirje
gálldokávdá le rabás.

SÁMEDIGGE TÆRMMALISTAJT DAHKÁ MATE-
RIÁLA milta ma báhti iesjguhtik terminolgija-
prosjevtas majt Sámedigge le ruhtadam. Dan
mañjela dáhkkiduvvi tærmmalista Sáme giel-
lanammadusá tærmmajuoahkusijs ja almoduvvi
dáppe: www.giella.org. Tjuovvovasj tærmmal-
isto 2009:n dáhkkiduvvin:

- Matematihkkatearpmat-matematihkkaterma
- Luonddufágatearpmat-luonndofágaterma
- Muhtin jurdihkalaš tearpmat-muhtem juridi-
hkalasj terma
- Mediatearpmat-mediaterma
- Gielddaid ja fylkkagielddaid bálvalustearp-
mat-suohkanij ja fylkkasuohkanij dievnastus-
terma.

vuejnedh oaidnit gæhttjat

VUOJNNET:

Sámegiela vuojnnusij buktet almulasj aktijvuodan

Maŋemus jagij ávdđánime diehti le sámegiella ienebuv vuojnnusij boahtám. Sáme ja dáttja vuojnni sámegiela ienep aktijvuodajn gá ávdđála. Ajtu le sáme ienepláhkogiella nuorttasámegiella, dat giella mij ienemusát vuojnnusij le boahtám. Jus gájka gálmma sámegiela galggi avtaárvvusaj ávdđánimev oadtjot de hæhttuji vuojnnut ja ávdđánbuvteduvvat almulasj aktijvuodan. Danen ráddidus sierraláhkáj dættot oarjjelsámegiela ja julevsámegiela duodden nuorttasámegiellaj.

Sámegiela vuojnnusij buktet le ájnas doajmma gá galggá sáme álmugav arvusmahttet sámástit. Sámegiela vuojnnusij buktet le ájnas jus sáme máná, nuora ja állessjattuga galggi giela identifiserit ja berustahttjat ienebut sámástit.

Sámegiela adno avijsaj, TV:an ja radion, filman, musihkan, internehtan, girjásajvuodan ja galbajn lággni sámegiela anov. Vijdđábut de dáttja diedulattjan sjaddi ja diehti ienebuv sámegiela birra gá sámegiella ienebut vuojnnusij boahtá.

Sáme avijsa ja avijsabiele sámegiellaj li ájnas vuohke gáktu sáme láhkki oadtjot sámástittjat. Avijsa aj gávvidi gáktu sámegiela ávdđáni ja navti lulun ienep ulmutja ietjasa báhkvaljesvuodav ávdđánahttet, ja

navti dát mierkki álov gájka sámegiela aeláskahthemij ja ádástuhttemij. Mediabærrájgæhttjo le guoradallagoahtám gáktu sáme avijsaj præssadoarja luluj buorep láhkáj arvusmahttet gájka sáme tjállemgielaj adnet. Sámedigge le sierra kárttimbargov jáhtuj biedjam oarjjelsáme mediaj hárráj.

Filma, TV ja ietjja media li ájnasa gá sámegiela vuojnnusij buktet ja mánáj ja nuoraj giela ávdđánahttemav doarjjat. Sáme máná ja nuora birrii besat vuojnnusij buktet ja gullat giela sáme aktijvuodajn dagu ietjja máná ja nuora. Sierraláhkáj le dát ájnas julevsáme ja oarjjelsáme guovlojn ja ietjja guovlojn gánná sámegiella ij le árkkabiejvvegiella bájkálasj sebrudagán. NRK-plakáhta milta galggá NRK:an prógramma sáme mánájda ja nuorajda stuoves árnigin.

Mánáfilmaj ja mánájprógrammaj dubbim TV:an soajttá aj liehket buorre vuohke sáme mánáj giela ávdđánahttev nannit. TV-tekstim ja filmaj tekstim luluj buorre vuohke hasodit mánáj ja nuoraj láhkát. TV-prógrammaj ja filmaj tekstim luluj dane liehket vuogas vuohke sáme mánáj ja nuoraj láhkámáhtudagáv nannit ja ájnas vuohke giela ávdđánahttet.

Kulturdepartementa filmmavuorodime vájkkudusáj gaskan le guovlulasj filmmaguovdátjij doarjjot. 2009 rájes le stáhtta Rijkajgasskasasj sáme filmmaguovdátjav doarjjam. Filmmaguovdásj le ájnas gá galggá sáme filmav ja sáme filmmadahkkij ávdđánahttet. Stáhta doarjja guovdátjij galggá aneduvvat oanesfilmaj ja dokumentarfilmaj ávdđánibmáj, máhtudaklápptomij ja mánáj ja nuoraj dájmajda.

Girjálásjuohta le ájnas kultuvra ja tjuottjodusáj ávdđánbuktemvuohke. Duodden aj girjálásjuohta arvusmahttá ietjas giela ja kultuvra vuodon værárdav dádjadit ja árvustallat. Buorre sáme girjálásjuohta mánájda ja nuorajda luluj ienep láhkámav arvusmahttet. Sámedigge galggá gálmájahkásasj gæhttjalimárnigav ásadit gánná sáme tjáppagirjálásjuodav ja musihkav/juojgav oasstá. Árník galggá 2011-2012 ájggegávdan jáhtuj biejaduvvat. Sámedigge galggá sáme mánáj ja nuoraj girjálásjuodastipenda prosevtaj jáhtuj biedjat 2012-2013.

Jus máná ja nuora galggi vuogas aktisasj gielav ávdđánahttet de hæhttuji asstoájgen sámástit. Bájkálasj æjvvalimsaje li ájnasa gá galggá sosiála, kultuvralasj ja sámegielak dájmajt arvusmahttet, ja sæmme báttá arena gánná nuorap ja vuorrasap buolva bessi gielav ja kultuvrav aktidit. Moadda luovvoj organisasjávna li ájnasa æjvvalimsadjen. Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta galggá aktan guoskavasj departementaj ja Sámedik-kijn konferánsav ásadit gánná átsádallama dákkir æjvvalimsajij tjoahkkáj gieseduvvi.

Sáme bájkkenamá ja galba sámegiellaj

Sáme namájt adnet galbajn (bájkkenammagalbajn ja gæjnnogalbajn) le ájnas gá galggá sámegielav ja sáme árronav vuojnnusij buktet. Mij mierret jus galggá galbba sámegiellaj le jus sáme bájkkenamma aneduvvá ulmutjijs dan bájken. Lága ij ierijda jus bájkke le sáme giellaháldadimguovlo sisbielen jali álgusbielen.

Jus sáme bájkkenamájt galggá galbajda de hæhttu bájkkenamma dáhkkidum ja registreridum Guovdásj bájkkenammaregisstarin. Dábálattjat dát dáhpáduvva navti jut suohkana, organisasjávna jali priváhta ulmutja váldi galbbaojválattjaj aktijvuodav. Guhtimusj le galbbaojválasj, le mierredum galbban-juolgadusá § 29, ja dat guoská gási væddja gullu. Rijkkarahtijn ja fylkkarahtijn guovllorahtekontávrrá aktu mierret. Suohkanvedjaj hárráj mierret suohkan. Priváhta gæjnoj hárráj mierredi guovllorahtekontávrrá ja suohkan aktan.

Galbbaojválattja guoradalli oajvvadum bájkkenamáv Stáhta kárttadájmadagájv ávdđál galbba dingoduvvá ja monteriduvvá dábálasj láhkáj. Stáhta

gæjnnodájmadahka galbajt monterí aktisasj barggon suohkanijn mij diehtá bájkálasj bájkkenamáj birra. Stáhta gæjnnodájmadahka máksá rijkkarahte galbaj ávdás, madi fylkkasuohkan ja suohkan máksá fylkkavedjaj ja suohkanij vedja galbaj ávdás.

Doajmma 66.

Sámegiela galbaj guoradallam

Jáhtulakdepartemennta galggá gáhttjot Stáhta gæjnnodájmadagáv regisstarav dahkat gánná ádå gæjnnogalba sámegiellaj ja guojnagiellaj. Departemennta galggá árvustallat jus le dárbbu udnásj sámegiela ja guojnagiela galbajt kárttit.

Vásstediddje: Jáhtulakdepartemænnta

Æjvvalimsaje

Moatten guovlon gánná sáme árru ij la sámegiella hállamgiella bájkálasj sebrudagán. Dájv guovlojn beras luluj ásaduvvat æjvvalimsaje gánná dille le látjeduvvam sámástit. Guovlojn gánná moaddása æjgátbuolvan li ietjas sámegielav massám le sierraláhkáj ájnas æjvvalimsajijt ásadit gánná giella ja máhtudahka soajttá vuorrasap buolvas nuorap buolvvaj gálggiduvvat. Sáme giellaguovdátja, sáme festivála, giellabiese jnv ja ietjá dájma gánná sámegiella le guovdátjin li ájnasa sáme mánájda, nuorajda ja állessjattugijda æjvvalimsadjen.

Doajmma 67.

Sámegielak æjvvalimsaje mánájda ja nuorajda

Sámedigge, Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemennta ja Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta li aktan barggám sáme æjvvalimsajij sáme mánájda ja nuorajda. Ulme le ávdđán buktet diedojt suorgen ma li vuodon fágallasj ávdđánahttemij, dájmajda ja diehtuj. Ájggomus le seminárav/konferánsav ásadit fáttá birra 2011 nalluj.

Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttemdepartemænnta aktan guoskavasj departementaj ja Sámedigge

Internehtta

Maŋemus jagij le internehtta sjaddam akta dajs ájn-nasamos guládallamvuogijs. Internehta baktu bæssá sámegielaht ja áldá láchkáj adnet diehtjuohkemin ja guládallamin. Duola dagu le prosjekta ásaduvvam menyajt ja diedoht ávdđánahttet nuorttasámegiellaj Wikipedian. Diedo ráddidusá sámepolitihka birra le regjeringen.no næhttabájkem almoduvvam., Sámedikken li sierra diehtobieles, sæmmiláchkáj moadda ietjá sámes ásadusá. Ienep ja ienep etáhta almodi diedoht sámegiellaj.

Sosiála media internehtan li sjaddam ájnas æjvvalimsadjen sámes mánájda, nuorajda ja állessjattugijda ja navti badjáni ádå vejulasjvuoda sámegielaht adnet. Moaddása adni duola dagu sámegielaht guládjinn Facebookan ja Twitterin.

Internehta baktu badjáni aj ádå vejulasjvuoda prográmmajht dahkat sámegielaht. 2010 tjavtja li "NuorajTV":a premiere You Tube:n, mediafálaldahka sámes nuorajda julevsámegiellaj. Prosjekta le ierit ietján Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas ruhtadam.

Doajmma 68.

Sámegielaht sosiála mediaht baktu nannit

Nordlánda Fylkkamáne galggá prosjevtav jáhtuj gánná sámegiella galggá nanniduvvat sosiála mediaht baktu. Nordlánda universitehtta galggá prosjevtav tjadádit. Dájma ulmme le gávvidit sámegielaht anov sosiála mediaht le gáktu máhtta sámegielaht anov dáj mediaht nannit. Ulmmejuogos le sámes nuora. Prosjekta jáhtuj biejaduvvá 2011 tjavtja.

Vásstediddje: Nordlánda Fylkkamáne

Doajmma 69.

Diedo sámegiellaj sámes nuorajda

Dievnastus Infonuorra.no le Nordlánda fylkkasuohkanis dájmaduvvam 2001 rájes næhttabájkem nuorajda. Fylkkasuohkan le 01.10.2010 rájes hiejtadam árnigav.

Boahtte mediafálaldahka internehtan sámes nuorajda galggá rádádáláduvvat duola dagu FAD, BLD ja Sámedikke gaskan, aktan sámes nuoraj. BLD buktá

www.yr.no:an besa 2010 rájes dálkkediedádusáv láchkát nuorttasámegiellaj ja aj guojnagiellaj. Sett inn bilde av yr.no her.

åtsådallamijt ung.no næhttabájke ásadimes mij le departementaj diehtjuohkemnæhttabájkke nuoraj ulmmejuohkusin. Vuostasj tjàhkanibme tjadáduváj 13.12.2010.

Dárbo le tjielgadi makkir diehtodárbo ja næhtta-
vuododum æjvvalimsaje uddni gávnnuji, ja gáktu
dát buoremus láhkáj soajttá organiseriduvvat. Ij la
åvvånis tjielgas jus akta ja sæmme dievnastus boah-
teájggáj máhtta buktet nuorajda dajt diedojt majt
dárba.

*Vásstediddje: Mánáj-, dásseárvvo- ja sebradahttem-
departemænnta aktan Ádåsmahhtem-, háldadus- ja
girkkodepartementajn ja Sámedikke rádádallamijn.*

NUORAJ TV. Ragátmáno 8. bieje 2010 lij
"NuorajTV":a álggobiejvve. 2010 tjavtja barg-
gaba guokta nuora ássij massta sáme nuora
berusti, engasjeriji ja suohtasin adni. Medi-
afálaldahka galggá sisadnet magasijnnaássijit,
humor, fiksjåvnnå ja ådåsa. Ulmme le ássijit da-
hkat massta nuora berusti. Prosjevtu duogásj le
julevsámegiela berustibme. Divna videoa næht-
tabájken galggi sámegeiellaj, valla aj dárogiel-
laj tiekstiduvvat sidjij gudi e sámegeielav ållåsit
buvte. Oajvveulmmejuogos li nuora gasskal
15-28 jage gen sijdabájkke le Divtasvuona/Háb-
mer-guovllo. Ájnas oasse prosjevtas le jut nuora
galggi iesj bessat oassålasstet ja ietjas videojt
sáddit.

Media

NRK galggi njuolgadásj milta viehkedit sámegeielajt,
identitehtav ja kultuvrav nannit, ja bæjvålattjat sáme
álmugij sáddit. NRK Sápmi bæjvålattjat åvdån-
bukta ådåsijt radion, TV:an, internehtan ja tæksta-
TV:an, ja sáddi badjel 30 tijma vahkkuj. Ienemus
oasse NRK Sápmi sáddagijs li nuorttasámegiellaj,
valla julev- ja oarjjelsámegiellaj li aj stuoves sád-
daga. Goappátjijn gielajn li 30 minuhta radiosád-
daga vahkkuj ja fássta ådåsbiele tæksta-TV:an. Dát
internehtan aj gávnnu.

Sameradioa Svierigin (SR Sámi Radio), Suoman (YLE
Sámi Radio) ja Vuonan (NRK Sápmi) li aktisasj sád-
daga ådåsi ja ietjá ájggeguovdelisprogramma.
Sáme ådåsa sáddiduvvi árkkabiejvijn gasskal 17 ja
18 NRK1:an programman Oððasat, mij buvteduvvá
aktan YLE:ajn ja SVT:ajn. Sáme kultuvrra le sisadno
programman Árdna, mij dárogiellaj sáddiduvvá
P2:en bierjedagájt, P1:n sádnåbievjijt ja sámegeiellaj
guovlulattjat P1:n. Sáme ådåsa internehtan le dáro-
giellaj ja sámegeiellaj. Oajvvegiella le dárogiella madi
ådå- ja gåvvåreportásja li sámegeiellaj.

Programmafálaldahka TV:an sisadná mánájprogram-
majt aj, Mánáid-TV. NRK lasedij vahkkusaj sáddagijit
guoktåsis gálmåj jagen 2009. Programma sáddi-
duvvá NRK Superin ja NRK1:n, ja gávnnu duodden
NRK Super næhttabelijn. NRK Sápmi:n le digitåla
radiofålaldahka ålles jånndurav birra.

Dárogielak kommersiella ållessáddijiddje P4 ja Radio
Norge li programmaævtoj milta ietjasa sáddimkon-
sesjåvnnåjn bággidum sámegeielak ja sámequoska-
vasj programmajt sáddit. Duola dagu Radio Norge
galggá sáddit 30 tijma jahkáj bæjvålasj sáddagij
baktu sámegeiellaj. Dån vuolen bæjvålasj ådåssåd-
daga ja analyjsa ja kommentåra sáme ássij gáktuj
dárogiellaj. Radio Norge galggá konsesjåvnnåævtoj
milta dættodit sáme vuojnojt sebradahttet ietjas
programmajn åbbålattjat, ja ådå- ja ájggeguovdde-
lis ássij buvtadimen sierralåhkáj.

P4 galggá konsesjåvnnågåjbbåduváj milta sáddit
edesik guokta bæjvålasj ådåssáddaga sámegeiel-
laj. P4 galggá sáddit 400 programma/buvtadime
ja 20 sáddimtijma jahkáj. P4 le 2007 rájes sáddim
gálmå ådåssáddaga sábmáj juohkka bieje (kl.
17.57, 01.00 ja 02.00). Sáddaga P4 åvdås buvtaduvvi
Guovddagæjno lahkaradios, ja dættodi P4 milta gåv-

vidit nasjonála, rijkajgasskasasj ja bájkálasj ádásiht massta sámegeielak álmuk berus.

Sáme avijssafálaldahka

Gávnnuji guokta sáme biejuvevijsa, Ávvir ja Ságat. Ávvir le nuorttasámegeiellaj ja Ságat le ienemus oassáj dárogeiellaj. Bájkkeavijssa NuorttaSállto almot vahkkusattjat avijssabelijit julevsámegeiellaj. Lokalavisen Snåsningen le 2009 snjilltjamáno rájes aj oarjjel-sáme avijssabelijin álggám. Sáme avijsa oadtju dárjav sierra postan Kulturdepartementa budsjehtan. Doarjjaárniga stuorruadahka lij tjoahkkáj 21,6 mill. krávná jagen 2009. Dát laseduváj vidájn millijávnájn jagen 2008 ja vargga gálmá millijávnájn jagen 2009 váj sáme biejuvevijsa luluj ásaduvvat.

Ávvir ásaduváj jagen 2008 gá da guokta sáme avijsa Min Áigi ja Ássu avtastahteduvvin. Avijsa redaksjávná le Kárásjágán ja Guovddagæjnon. Duodden li vuollekontávra Áltán, Levjnan ja Mo i Ranán. Álgo rájes almoduváj avijssa gálmá vahkkuj, valla 2008 bárggemáno rájes laseduvvin vahkkusasj almodusá vihttasij. Avijssa dálla almoduvvá dijstaga, gasskavahko, duorastaga, bierjjedaga ja lávvodaga. Avijssa oattjoj 12,5 millijávná krávná buvtadimdoarjjan 2010:n. Tjoahkkáj buvtadin 4396 bieles 2009:n, 3853 nuorttasámegeiellaj ja 543 dárogeiellaj.

Ságat ásaduváj Tjáhtjesuollun jagen 1956 ja Jádeduváj Lævnnej jagen 1981. Avijsan li tjoahkkáj 24 jahkevirge. Oajvvekontávran Levjnan li 16 bargge (13,5 jahkevirge) ja duodden avijssajuogadiddje. Duodden li avijsan bájkkekontávra Dænon, Evenás-sjen, Kárásjágán ja vuollekontávra Nuortta-Råmsán, Snåasan ja Oarjje-Vuonan. Gålgådismáno 1. biejuve rájes 2008 avijssa bæjvålattjat almoduváj. Ságat dálla vihtti vahkkuj almoduvvá – dijstaga, gasskavahko, duorastaga, bierjjedaga ja lávvodaga. Avijssa oattjoj 9,1 millijávná krávná buvtadimdoarjjan 2010:n. Álles 6.008 buvtadim bielijs jagen 2009 lidjin 205 nuorttasámegeiellaj ja ræssta dárogeiellaj.

Bájkkeavijssa Nuortta-Sállto le avijssa mij gábtjtá Stángo, Hábmara ja Divtasvuona suohkanijit Nordlándan. Avijssa bierjjedagájt almoduvvá. Avijssa oattjoj 2010:n 466 000 doarjjan julevsáme ásiht buvtadittjat. Avijssa buvtadij tjoahkkáj 60 avijssabiele julevsámegeiellaj 2009:n.

Snåsningen ásaduváj jagen 1995 ja le bájkkeavijssa Snåasa suohkanij. 2008 rájes le Snåasa oassen Sámelága giellanjuolgadusáj háldadimguovlos. Avijssa álgadij oarjjelsáme fálaldagáv snjilltjamáno 29. biejuve rájes 2009. Snåsningen oattjoj 2010:n 260.000 sáme avijssabelij buvtadibmáj. Avijssa almodij 22 bieles oarjjelsámegeiellaj 2009:n.

Doajmma 70.

Sáme avijsa – lasedum julevsámegeiela ja oarjjelsámegeiela adno

Sámedikke rádádallamij diehti le Kulturdepartemennta ádnum Mediabærrárgæhttjov guoradallat gáktu sáme avijsaj præssadoarjja luluj ájn ienep lasedit nuortta- julev- ja oarjjelsámegeiela anov.

Departemennta sáddij bærrárgæhttjo guoradallamav dábalasj guláskuddamij bárggemáno 25. biejuve 2009.

Kulturdepartemennta le 2010 tjavtja Sámedikkijn guládallam ássje gáktuj.

Vásstediddje: Kulturdepartemænnta

Doajmma 71.

Oarjjelsáme mediaguovdásj

Sámedigge galggá jáhtuj biedjat prosjevtav man ulmme le gávnat makkir vejulasjuoda gávnnuji oarjjelsáme mediafálaldagá ávdánahttema hárráj.

Kárttimprojekta le jáhtuj biejaduvvam. Sámedigge le tjáhkanimijit tjadadam muhtem berustiddjij Kulturdepartementa sáme præssadárja rádádallamij maŋgela, ja dán nammadum bargo maŋgela gáktu oarjjelsámijda buorep avijssafálaldagáv vaddet. Tjáhkanime lidjin goappátja bielijda diehtotjáhkanime, gánná Sámedigge ánoj ájadusájt majt oarjjelsáme hálijdi ja mij le ájnas sidjij jus galggá oarjjelsáme avijssafálaldagáv ásadit. Projekta ij le állidum.

Vásstediddje: Sámedigge

SÁME GIELLANAMMADUS JA NUORAJBLÁDE
Š ásadin 2010:n novællagilppusav julev- ja
oarjelsáme nuorajda. Novællagilppusin báhhtin
tjoahkkáj 6 novella, akta novella julevsámeziel-
laj ja vihtta novella oarjelsámeziel-
laj. Novella almoduvvi nuorajbláden Š.

Girjálásjuohta

Doajmma 72.

Sáme girjálásjuoda oasstemárnik

Sáme tjáppagirjálásjuoda ja musihkka/juojga
oasstem jáhtuj biejaduváj gálmájahkásasj prosjek-
tan 2010:n. Dát le oassen sjehtadusás Sámedikke
ja Sáme dájddárráde gaskan (dájddársjehtadus).
Oasstemárnik galggá bærrággæhttjat jut sámezielak
kvalitehtaalgusvaddema buoremus láhkáj distribu-
eriduvvi, ja aj sámezielav ja –kultuvrav vuojn-
nusij buktet.

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 73.

Sáme nuoraj girjálásjuoda stipendda

Sámedigge tjadádij 2002:n vuorbástuvvam prosjev-
tav girjálásjuodastipendajn sáme nuorajda, gánná
mierredum stipenndaláhko átsálvisáj milta vattedu-
vin. Prosjekta sisanij tjállemkursav sidjij gudi sti-
pendav oadtjun. Sámedigge galggá vas muodugasj
dájmvav tjadádit 2012-2013. Návti sámeziel-
laj ienebut aneduvvá ja ádå tjálle tjálláji gájka sámezielajda.

Vásstediddje: Sámedigge

Filmma

Film & Kino háldat Norsk kino- og filmfond. Film &
Kino háldat doarjjaárnigav kinofilmaj tiekstima há-
ráj. Njuolgadusáj milta tiekstimgálo kinofilmaj “dáro-
jali sáme hálajn” dárjaduvvi. Ulmme le “dáro- ja sá-

mezielak kinofilmajt bieljedimijda vuosedit”. 2003:n
doarjoduváj Olsenbanden jr. filmma sámeziel-
laj. Film & kino doarjju aj DVD:aj tiekstimav. Jagen 2009
doarjoj Film & Kino sáme tiekstimav DVD-vaddusis
“Min mors hemmelighet”.

letjá ulmme masi foanndarudá galggi aneduvvat le
“mánáfilmaj dubbim”. Ulmme le filmajt nuorrasap-
pojda ilmodit dároziel-
laj. Miellagiddis kommersiell
filmma aktan mánáfilma giettsep ulmmejuohkusijn.
Gáktsa kinofilmaj dubbim doarjoduváj jagen 2009.

Film & Kino doarjju aj DVD kvalitehtafilma
juogadimev(S-filmordningen). Jagen 2009 doarjo-
duvvin 180 spellam- ja dokumentárrafilma. Duod-
den 28 vuona oanegisfilma doarjoduvvin. Gálm-
má millijávná biejaduvvin árnigij jagen 2010. Duola
dagu mánáfilmaj dubbim soajttá doarjoduvvat.
Gá sámezielak mánáfilma vádnuni DVD:an dáttot
Kulturdepartemennta sámezielak dubbimátsálvisá
bajemusán vuoroduvvi Film & Kino baktu.

RIJKAJGASSKASASJ SÁME FILMMAGUOV DÁSJ

Rijkajgasskasasj sáme filmmaguovdásj galggá sáme
filmmadahkamav ja sáme filmav ávdedit Svierigin,
Vuonan, Suoman ja Ruossjan. Guovdásj galggá sáme
filmmabuvvadimev bisodit ja ávdđánahttet. Dát sihtá
javllat nannit fáhkamáhtudagáv ielle gáváj gáktuj,
álmuga ja filmmadahkkij gaskan, ja diehtten da-
hkat filma birra dájddan, aktan guoskasasj dájma.

Internasjonalt samisk filmsenter AS galggá juogadit
buvtadimrudájt ma li viddnudagán filmmabarggijda
váj máhtti fiksávná- dokumentárra- ja anima-
sávnáfilmajt sámeziel-
laj buvtadit, viddnudagá
geográfalasj doajmmaguovlon.

2009 rájes le stáhtta Rijkajgasskasasj sáme filma-
guovdátjav doarjjum. Stáhta rudá filmmaguovdátjij
galggi mannat oanegisfilma ja dokumentarfilma
buvtadibmáj aktan máhtudaklápptijiddje dájmajda
ja dájmajda mánájda ja nuorajda.

2011:n li 2,5 millijávná krávná Rijkajgasskasasj sáme
filmmaguovdátjij juolloduvvam. Doarjja le dájma
laseduvvam millijávnájn 2009 álgo rájes.

Dutkama ja máhtudakávddánahttema dárbbbo

Mánárgárdij, skávláj ja alep áhpadusá áhpadime baktu oadtju ienep ja ienep sáme máná, nuora ja állsessjattuga máhtudagáv sámezielajn. Media, girjálásjuoda, teáhtera, filma ja musihka baktu le sámezielalla vuojnnusin moatten sebrudakarenajn. Giela politihkalasj iellemin ja almulasj háldadimen ja sáme ásadusájn aneduvvá. Sámezielaj adno nanni zielaj ávddánimev.

Ajtu le dárbbbo systemáhtalasj máhtudakávddáni- mes ja dutkamis juohkka giellaj ja juohkke suorgen mij sámezielajda guosská. Sierraláhkáj le dárbbbo sámeziela addneosev dutkat, giela ja sebrudagá hárráj aktan guottojrievddam sámeziela ano gáktuj. Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta, Máhtodepartemennta ja Sámedigge galggi jáhtuj biedjat stuoráp sámeziela ano kárttimav 2011 nalluj.

Máhtudakávddánibme ja sámezielak ávddánahttemprosessaj dutkam sebrudagán luluj ájnas gá galggá gávvidit sebrudagá ávdásvástádusáv gájikka gálmá sámezielajs. Máhtudakávddánibme ja dutkam luluj aj viehken vág sámezielalla ienebut vuojnnusij boahdá almulasj dágástallamin. Dutkam ja máhtudakávddánibme luluj aj vijdes ja systematiseridum dádjadusáv lággjit iesjguhtik sáme árrombájken.

Vijddábut luluj dákkir dutkam vuodon nannit ja arvusmahttet sámezielajt adno- ja bæjvålasj giellan bájkålasj ævtoj milta.

Sámezielajn le állo bájkålasj máhtudahka ja ælådus- máhtudahka. Moatten suorgen sebrudagán gáhtu moadda bágo ja moallånagá gá ulmuttij hállamgiella målssu sámezielas dárogiellaj. Sámeziela ja –sebrudagá dutkam beras luluj árbbedábålasj giellamáhtudagáv bisodit ja ávddánahttet. Pilotprosjekta Árbiediehtu Sámi Allaskuvlan galggá kárttit, bisodit ja adnuj válldet árbbedábålasj giellamáhtudagáv. Prosjekta ruhtaduvvá Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas ja Sámedikkes. Árran – julev- sáme guovdátjin le prosjekta man ulmme le bisodit, vuojnnusij buktet ja ælládit sáme bájkkenamájt bihtámsáme guovlon.

Sámezielalla adno originalgiellan dutkamin luluj ájnas giellaávddánahttemij ja dutkamávddánbuktemij sáme álm mugij. Sámezielav adnet dutkamin le ájnas ulmme Dutkamráde Sáme dutkama prográmma II:n mij Máhtodepartementa ja Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementa baktu ruhtaduvvá.

Systemáhtalasj máhtudaktsieggim ja dutkam julev- sámezielan ja oarjjelsámezielan le ájnas vuodo gá dájit zielajt galggá lággjit. Danen dárba hip dutkam- máhtudagáv oarjjelsámezielan ja julevsámezielan. Danen le Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemennta 2009:n ja 2010:n sierra rudájt juollodam Dutkamráde Sáme dutkama prográmma II dá guovte giela dutkama gáktuj.

Sáme dutkama prográmma IIb

Sáme dutkama prográmma II le sierra dutkamprográmma Dutkamráde vuolen. Prográmma gájkínávdemus ulmme le sáme dutkamav nannit, vijddudagá ja diedalasj kvalitehta gáktuj. Danen galggá prográmma ierit ietján ienep ulmutjiit áttjudit sáme dutkamij juohkka dásen, sámijt dutkamij áttjudit ja viehkedit sámegielav diedalasj giellan ávddánahttem. Prográmma galggá sáme sebrudagáj moattevuodav ja variasjávnav gávvidit dutkama baktu duola dagu giela, árbbedábálasj máhtudagá, njálmálasj árbbedábij ja girjálavjuoda ja mánáj ja nuoraj bajásjaddamdilij ja iesjgávvidime baktu. Prográmma ruhtaduvvá Máhtodepartementas ja Ádåsmahttem-, háldadus- ja girkkodepartementas.

Sáme statistihkka

Vattos Samisk statistikk Statistihkalasj guovdásjásadusás álgus vatteduvvá juohkka nuppát jage ja sisadná statistihkav mij sáme sebrudakássijida guosská Vuonan. Sáme statistihka ávddánibme le ájnas jus galggá oadtjot buorep fáktávuodov sáme sebrudagá gáktuj. Statistihkka sisadná duola dagu galles li sáme mánáigárdijn ja mánáigárdijn gánná le sáme giellaáhpádibme ja galles oadtju áhpádusáv sámegielaj ja sámegielajn juohkka dásen vuodokávlán. Statistihka baktu soajtti árvustallama ja mærrádusá máhtudagá vuodon dagáduvvat, ja luluj ájnas viehkkenævvon gá galggá vuorodimsuorgijt plánit sámegielaj gáktuj.

Sámedigge ja Barggo- ja sebradahttemdepartemennta ásadin aktan Faglig analysegruppe for samisk statistikk gálgádismáno 1. biejeve 2007 rájes. Dán juohkusa ulmme le fáktávuodov nannit árvustallamij ja mærrádusáj gáktuj gá stáhta oajválattja ja Sámedigge rádádalli. Fágalsj analyssajuogos galggá jahkásattjat gálgádismáno 1. biejeve nalluj buktet rapportav departemenntaj ja Sámediggáj. Rapportta galggá nav guhkás gá vejulasj, gávvidit ja analyserit sáme sebrudagá dilev ja ávddánahttemav. Rapportta galggá vuodon gá stáhta oajválattja ja Sámedigge rádádalli. Sekretariáhtta le Sámi Allaskuvlan. Fágalsj analyssajuogos le gálmma rapporta ávddán biedjam, jagijn 2008, 2009 ja 2010. Rapportta gávvidi duola dagu áhpádime ávddánahttemav ja sámegiela ávddánahttemav skávlájn ja mánáigárdijn.

Doajmma 74.

Sáme dutkama ja alep áhpádusáv ávddánahttem

Máhtodepartemennta le nammadam nammadusáv mij galggá sáme dutkama ja alep áhpádusáv gehtjadit vijdes guovlulasj, nasjonála ja rijkajgasskasasj vuojnon. Nammadus galggá tjelgadat gáktu sáme dutkam ja alep áhpádus lulu dilev láhtjet ja viehken sáme sebrudagá ávddánahttemij. Danen galggá nammadus gehtjadit gáktu ulmutjiit áttjudit sáme alep áhpádusaj le viehken sebrudakávdánimen ja gá galggá nanos dutkambirrasijt ásadit. Álggoálmukvuojno vuodon galggá nammadus:

- Kárttit ja gávvidit ávddánimev udnásj birrasijn sáme dutkamin ja alep áhpádusáv ja makkir profijlla siján le, dágástallat máhtudakávdánahttemav ja buktet oajvvadásajt ma lulun viehken duhtadatte dutkamav ásadit suorgijn ma li ájnasa sáme sebrudagá gáktuj vijdes perspektijvan.
- Analyserit rámmajt, barggojuogadimev ja mierredimævtojt sáme dutkama vuorodimij gáktuj.
- Dájmajt oajvvadit ma lulun nannit aktisasjborgov fáhkabirrasij gaskan gudi li álggoálmukdutkamin, sáme dutkamin ja alep áhpádusáv, dan aktijvuodan aj birástagá strategalsj aktisasjborgo gáktuj, ásadibme- ja værmádaktsieggim nasjonáallattjat ja rijkajgasskasattjat.
- Dájmajt oajvvadit ma dilev láhtji fágalsj nanos ja nuppástuhttemtjehpe ásadásajda sáme dutkamin ja alep áhpádusáv.
- Árvustallat Sámi allaskuvla ávddánahttemav diedalasj allaskávlá vuoksjuj ja vijddábut álggoálmukuniversitehttaj, dan vuolen aj gáktu nuorttaguovloj aktisasjborgo luluj viehken.
- Oajvvadit dájmajt gáktu nannit sámegielav dutkamgiellan.

DIEDALASJ TJÁLLEMKURSSA SÁME DUTKAMA GUOVDÁTJIN. Tråmså Universitehta Sáme dutkama guovdásj galggá sámegiela diedalasj tjállemkursav ásadit 2011 gidá. Kurssa le aktisj barggoprojekta Sáme allaskávlá ja UiT gaskan. Kurssa ulmme le sámegiela diedalasj giellan nannit ja sámegiela dutkamav ávdedit. Ulmmejuogos le dutke ja studenta dán guovten ásadusájn gudi sámegiela bukti njálmálatjtat ja tjálatjtat, valla gudi ælla hárrjám diedalasj artihkkalijt sámegiellaj tjálet. Kurssa sisadno le guovte oassáj juogedum, giella- ja formála ási. Formála oasse guosská diedalasj artihkkalij formála gájbádušájt, ja tjanáduvva Sámi Dieđalaš áigečálaj (samisk vitenskapelig tidsskrift). Giellaoasse sisadná sámegiela diedalasj giellan, gánná duola dagu fáhkatermaj hiebadibme nuorttasámegiellaj le sisadnon. Kurssa boados galggá sjaddat artihkal mav máhtá Sámi dieđalaš áigečálaj sáddit.

Doajmma 75. **Oarjelsámegiela ja julevsámegiela dutkammáhtudagáv lappit**

Systemáhtalasj máhtudaklappit ja dutkam oarjel- ja julevsámegiela gáktuj le ájnas vuodon boahte barggij gielajt nannit ja ávdđánahttet. Danen le ájnas dutkammáhtudagáv dán guovten giellan nannit.

Nannimdiehti julevsámegiela ja aj oarjelsámegiela, juolloduváj 2009:n vargga 1,2 mill. krávná Dutkamráde sámegiela dutkama prográmmaj. 2010:n li rudá laseduvvam 1,650 mill. Rudá li dá guovte giela dutkamij, dan vuolen aj stipendiáhttavirgijda doktorgráda dásen.

Sáme dutkama prográmma II le jagijn 2010/2011 juollodam átsálvisájt prosjevtajda oarjelsáme estetihka terminologiávdđánime gáktuj, julevsáme hállamgiela gáktuj, ja muhtem projektaj matematiikkaáhpadusá gáktuj sámegiela nuorajskávlán.

Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Doajmma 76. **Sámegiela ano kárttim**

Statistihkkatjoahkken Samiske tall forteller 2 – kommentert samisk statistikk 2009 dættoduvvá ij gávnno statistihka mij vuoset galla fámilja ja ájnegas ulmutja sámegiela bæjválasj giellan, jali galles bukti giela. Dættoduvvá gå statistihka vájllu de le gásjelis almulasj giellaplánimav tjadádit mij dæjvvá.

Gå doajmmaplánav le dahkam ja árvustallam de le tjielggasit ávdđán boahám dárbašuvvi ienep systematiseriduvvam diedo sámegiela ano birra. Jus dákkir diedo nanna ulmijt ja dájmajt ásat de sjattá álkkep mihtit bargov mij sámegiela ávdđánahttema gáktuj dagáduvva. Tjielggasap diehtovuodo luluj aj ávkken giellaplánima gáktuj juohka dásen sebrudagán, dan vuolen stáhtalasj, guovlolasj ja suohkanlasj dásen.

Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta galggá aktan Máhtodepartemænntaj ja Sámedik- kijn vijdes kárttimav tjadádit sámegiela ano gáktuj. Kárttim jáhtuj biejaduvvá jagen 2011. Karttima ulmme le duola dagu gávnnot galles ságasti juohka sámegiela ja makkir aktivuodajni giella aneduvvá. Vijdábut le ájnas diehtet gággu sámegiela árru ja man vuorrasa li.

Vásstediddje: Ádásmahttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta ja Sámedigge

Doajmma 77. **Fáhka- ja resurssaguovdásj**

Sáme parlamentáralasj ráde le oajvvadam gáktu sámegiela barggo Sámedikke ávdásvástádušá milta máht- tá ádđá láhkáj organiseriduvvat. Sámedikke mielas luluj vuohkasamos tjoahkket sámegiela fágalasj bargov avta fáhka- ja resurssaguovdátjij riikkarájastá.

Sámedigge le juollodam 180 000 krávná ávdđáprosjek-

taj mij galggá gehtjadit jus le vejulasj ásadit fáhka- ja resurssaguovdátjav sáme giellabargo gáktuj. Vuona, Suoma ja Svieriga Sámedikke li barggojuohkusav vuododam gánná nieljes galggi lagábut gehtjadit gáktu dal dáv organiserit, duola dagu barggovadde-ávdásvásstádus, bálkkámáksem, pensjávnná, gánná giellabargge barggat galggi jnv. Suoma Sámedigge bargov jádet. Suoma Sámedigge le Interregas rudájt áhtsám bargguj.

Vásstediddje: Sámedigge

Doajmma 78.

Sáme skávllådutkama konferánssa

Dárbahip ienep diedojt sáme skávlå birra, ja da diedo ma juo gávnnuji hæhttuji buorebut ávddån boahitet. Danen le Sámedigge Dutkamráde ávddåj låggnim ássjen jut dárbbo le ienep sáme skávllådutkamij.

Dán vuodon le Nordlánda fylkkamánne juollodam rudájt Nordlánda universitehttaj váj galggi sáme skávllådutkama konferánsav ásadit. Konferánssa 2011 gidá ásaduvvá.

Vásstediddje: Nordlánda Fylkkamánne.

Álgusvadde:

Ádásmáhttem-, háldadus- ja girkkodepartemænnta

Almulasj institusjavna mahtti diŋŋgut man galla
dokumenta darbahi dassta:

Departementenes servicesenter

Post og distribusjon

E-poassta: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Faksa: 22 24 27 86

Almudimkavdda: P-0925 Lulesamisk

Prienntim: Kursiv Media As - lahko 300